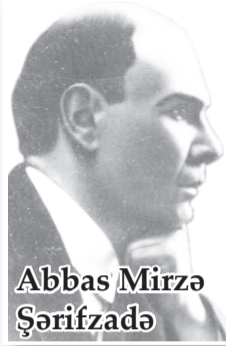

28 May -
Azərbaycanı
müstəqilliyə
qovuşduran gün

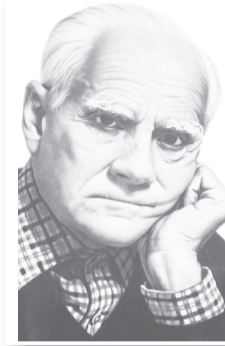
» səhifə 6

Abbas Mirzə
Şərifzadə

Kinomuzun
ilk
azərbaycanlı
rejissoru

» səhifə 11

Alberto
Moravianın
"İştaha"
hekayəsi

» səhifə 13

Şərq düşüncəsində rəqəmlərin mənası

Nizaminin əsərlərində yeddi rəqəminin gizlinləri

» səhifə 10

Tərcümə
Mərkəzinin
"Bildirçin və
payız" kitabı
mükafatlandırıldı

» səhifə 5

Markes
vətəninə
dəfn
edildi

» səhifə 16

ANONS

Tərcümə Mərkəzi ilə
Argentina səfirliyinin
birgə layihəsi

» səhifə 3

Topçubaşovun
sarsılmaz inamı

» səhifə 7

Klon və kloun

» səhifə 7

Qanunauyğun
qarşılıqlar
(uyğunluqlar) modeli

» səhifə 8

"Qubadliya
apar məni..."

» səhifə 12

Qaraciyər nə edir?

» səhifə 14

Böyrəklərimiz
necə işləyir?

» səhifə 15

Məşurların
ən sevdiyi kitablar

» səhifə 16

Adel ən nüfuzlu
musiqi mükafatını
aldı

» səhifə 16

Taras Şevçenkonun
"Kobzar" əsəri
ilk dəfə çin dilində
nəşr edilib

» səhifə 16

Prezident İlham Əliyev "The Business Year" jurnalının baş redaktoru Leland Raysı və jurnalın direktoru xanım Betül Çakaloğlunu qəbul edib.

"The Business Year" jurnalının baş redaktoru Leland Rays Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin İstanbulda keçirilən Dünya Humanitar Sammitində iştirakının və çıxışının önəmini vurğuladı. O, Azərbaycanın beynəlxalq əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsi və dünyada gedən iqtisadi proseslərdəki rolunu qeyd etdi.

Dünya Humanitar Sammitinin əhəmiyyətinə toxunan Prezident İlham Əliyev Sammitin bu formatda ilk beynəlxalq humanitar tədbir olduğunu vurğulayaraq tədbirin gündəliyinin geniş sahələri əhatə etdiyini dedi. Beynəlxalq iqtisadi əməkdaşlıq məsələlərinə toxunan dövlətimizin başçısı Azərbaycanın dünya iqtisadi sistemində inteqrasiya olunması istiqamətində görülən işlərdən danışdı.

"The Business Year" jurnalının direktoru xanım Betül Çakaloğlu jurnalın gördüyü işlər barədə dövlətimizin başçısına məlumat verdi. Altı ilə yaxın bir müddətdə ölkəmiz ilə əməkdaşlıq etdiklərini vurğulayan xanım Betül Çakaloğlu jurnalın dünyanın müxtəlif qitələri və ölkələrində yaxşı əlaqələr qurduğunu dedi.

İlham Əliyev "The Business Year" jurnalının baş redaktorunu və direktorunu qəbul edib

"The Business Year" jurnalının baş redaktoru Leland Rays Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın Avropanın enerji təhlükəsizliyinə verdiyi əhəmiyyətli töhfəyə, "Cənub Qaz Dəhlizi", "Şahdəniz-2", TANAP və TAP layihələrinin yaradılması və həyata keçirilməsi, mühüm beynəlxalq

idman tədbirlərinin, o cümlədən birinci Avropa Oyunlarının nümunəvi təşkilinə və Azərbaycanın çox böyük potensialının dünyada təbliğinə, "Şərq-Qərb", "Şimal-Cənub" nəqliyyat dəhlizlərinin yaradılması ilə bağlı göstərdiyi səylərə, Azərbaycanı əhəmiyyətli transmilli nəqliyyat layihələrinin

mərkəzinə çevrildiyinə, sivilizasiyalar və mədəniyyətlər arasında dialoqun inkişaf etdirilməsinə verdiyi böyük dəstəyə, multikultural dəyərlərin təşviqi ilə bağlı beynəlxalq humanitar tədbirlərin keçirilməsi və regionda sülh və təhlükəsizliyin təmin olunması ilə bağlı digər uğurlu fəaliyyətinə gö-

rə rəhbərlik etdiyi jurnalın Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevi 2015-ci ildə "Dünyada ilin adamı" mükafatına layiq gördüyünü dedi və mükafatı dövlətimizin başçısına təqdim etdi.

Dövlət başçısı "The Business Year" jurnalının "Dünyada ilin adamı" mükafatına layiq görüldüyünə görə minnətdarlığını ifadə etdi. Prezident İlham Əliyev jurnalın baş redaktoru Leland Raysın təqdimatında Azərbaycanın həyata keçirdiyi siyasətin ən əhəmiyyətli istiqamətlərinin qeyd olunduğunu vurğulayaraq iqtisadi şaxələndirmə, enerji təhlükəsizliyi, multikulturalizm, Azərbaycanın beynəlxalq nəqliyyat mərkəzinə çevrilməsi və bu infrastrukturaya investisiyaların yatırılması kimi məsələlərin əldə olunmasında regional əməkdaşlığın əhəmiyyətini qeyd etdi. Regional əməkdaşlığın yalnız qarşılıqlı inam əsaslandığını deyən dövlətimizin başçısı qarşılıqlı inamın isə multikultural, dini və etnik dözümlülük kimi dəyərlərin təşviqi ilə yaradıldığını bildirdi. Bütün bu dəyərlərə görə qürur duyduğunu qeyd edən Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın təbliğinə və ölkəmizlə bağlı həqiqətləri beynəlxalq auditoriyaya çatdırdıqlarına görə "The Business Year" jurnalına təşəkkürünü bildirdi.

Elan

Azərbaycan dili mütəxəssislərinin nəzərinə!
Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzinə media, maliyyə, iqtisadiyyat, hüquq, ədəbiyyat və digər humanitar sahələr üzrə Azərbaycan dilində mətn tərtibi və redaktə işi həyata keçirən peşəkar mütəxəssislər tələb olunur.
Tel: (+994 12) 595-10-69 (daxili nömrə 108)
E-mail: info@aztc.gov.az.

"Açıq kitab" online mütaliəçilərin portalıdır!

ARNK yanında Tərcümə Mərkəzinin "Açıq kitab" online kitabxanası Azərbaycan, rus və digər xarici dillərdə yüzlərlə klassik, müasir bədii ədəbiyyat nümunələrinin, mətn və materialların, lüğətlərin, müxtəlif sahələrə dair elmi, publisistik ədəbiyyatların, dünya dillərinə tərcümə edilmiş Azərbaycan ədəbiyyatının, həmçinin Azərbaycan dilinə tərcümə edilmiş dünya ədəbiyyatlarının elektron versiyasını mütəmadi olaraq, pulsuz yayımlayır.

Kitabxana vasitəsi ilə Tərcümə Mərkəzinin "Xəzər" dünya ədəbiyyatı jurnalının və "Aydın yol" qəzetinin dövrü saylarını da pulsuz əldə edə bilərsiniz. Bunun üçün www.achiqkitab.az ünvanlı kitabxanaya daxil olmaq və yüzlərlə nəşri ödənişsiz əldə etmək olar!

Təsisçi: Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzi
Baş redaktor: Yaşar Əliyev
İcraçı direktor: Bəhlul Seyfəddinoğlu
Redaksiya heyəti: Nəriman Əbdülrahmanlı, Feyziyyə, Naringül Əliyeva, Rəbiqə Nazimqızı
Qəzet 2014-cü ilin 24 oktyabrından çıxır.
"Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunub.
Tiraj: 1250. Sifariş: 1465
Ünvan: Bakı, Topçubaşov küçəsi 74.
Telefon: 595 16 05.
E-mail: aydinyol.az@gmail.com
Qəzet Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatdan keçib.
Şəhadətnamə nömrəsi: 3899

Bakı Dövlət Universitetində Respublika Gününə həsr olunmuş tədbir

Mayın 26-da Bakı Dövlət Universitetində 28 May - Respublika Gününə həsr olunmuş tədbir keçirilib. Tədbirdə dövlət və hökumət nümayəndələri, Milli Məclisin deputatları, elm, ictimaiyyət xadimləri, Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyinin (TİKA) təmsilçiləri, KİV rəhbərləri, universitetin professor-müəllim və tələbələri iştirak ediblər.

AzərTAC xəbər verib ki, tədbirdən əvvəl jurnalistika fakültəsinin nəzdində fəaliyyət göstərən Tədris-teleradio studiyasının əsaslı təmirdən sonra açılış mərasimi olub.

Açılış mərasimində iştirak edən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ictimai-siyasi məsələlər üzrə köməkçisi, professor Əli Həsənov böyük əsnələrə, şərəfli tarixə malik jurnalistika fakültəsi studiyasının BDU-nun təşəbbüsü ilə yenidən qurulmasını yüksək dəyərləndirib və fakültə tələbələrinə yaradılan imkanlardan səmərəli istifadə etməyi tövsiyə edib.

BDU-nun rektoru, akademik Abel Məhərrəmov bildirib ki, 1928-ci ildən jurnalist kadrları hazırlayan fakültənin tarixində daha bir əlamətdar hadisə qeyd edilir. 1981-ci ildə yaradılan Tədris-teleradio studiyası BDU-nun təşəbbüsü və Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyinin (TİKA) dəstəyi nəticəsində əsaslı təmirdən sonra müəlim və tələbələrin ixtiyarına verilir. Studiya əsaslı təmir olunub, texniki imkanları genişlənilib, ötən ay isə əməkdaşları TRT kanalında təlim-təcrübə keçiblər.

Sonra tədbir universitetin əsas binasında davam etdirilib. Akademik Abel Məhərrəmov 28 May - Respublika Günü münasibətilə bütün iştirakçıları təbrik edib. Xalq Cümhuriyyətinin çox böyük yadigarları olduğunu xatırladan akademik Abel Məhərrəmov bildirib ki, onlardan biri də Bakı Dövlət Universitetidir. Rektor qeyd edib ki, Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa edəndən sonra dövrün ictimai-siyasi prosesləri müstəqilliyimizi təhlükə altına alırdı. Belə bir vaxtda Ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişi Azərbaycanı parçalanma təhlükəsindən qurtardı.

Ümummillilərin hakimiyyəti dövründə Azərbaycan çox böyük nailiyyətlərə imza atdı və həmin siyasət bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir.

Sonra Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ictimai-siyasi məsələlər üzrə köməkçisi, professor Əli Həsənov Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti haqqında məruzə ilə çıxış edib. Professor Ə.Həsənov məruzəsində Azərbaycan xalqının müstəqillik yolu, milli inkişafı və dövlət quruculuğu prosesinin bir sıra mühüm daxili və xarici amillərlə şərtləndiyini bildirib. Qeyd edib ki, Azərbaycan xalqı özünün siyasi, iqtisadi, mədəni, intellektual potensialından və SSRİ-nin dağılması ilə əlaqədar yaranan əlverişli tarixi şəraitdən istifadə edərək 1991-ci ildə milli iradəsini ortaya qoydu, yəni istiqal haqqına qovuşaraq müstəqil dövlətini bərpa etdi və BMT-nin üzvü olan müstəqil dövlətlər sırasına qoşuldu. Bu hadisə Azərbaycan xalqının ən böyük tarixi nailiyyəti hesab olunur. Müasir müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurulmasında, inkişafında və dünyada tanınmasında ümummillilə lider Heydər Əliyevin tarixi xidmətlərini diqqətə çatdıran Əli Həsənov qeyd edib ki, bu gün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Ulu Öndərin siyasi kursunu davam etdirməklə yanaşı, həm də onu yeni şəraitə tələblərinə uyğun surətdə yaradıcılıqla inkişaf etdirir. Hazırda respublika öz inkişafının keçid dövrünü başa vuraq bir çox sahələrdə yeni mərhələyə qədəm qoymaqladadır.

Çıxışlardan sonra "M. Teatr Production" un ifasında Üzeyir Hacıbəylinin əsərləri əsasında hazırlanmış "Məsəl, ya..." tamaşası nümayiş etdirilib.

Sonda tədbir iştirakçılarına professor Əli Həsənovun "Azərbaycanın geosiyaseti" kitabı paylanılıb.

Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Tərcümə Mərkəzində

Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri cənab Məhəmməd Həlem Alqubaisi Tərcümə Mərkəzində olub. Mərkəzin direktoru xanım Afaq Məsud qonağı salamlayaraq, qurumun fəaliyyətindən, dünya ölkələri ədəbiyyatları mübadiləsi istiqamətində həyata keçirilən layihələrdən danışıb:

“Son iki ildə Mərkəz ədəbiyyatlararası mübadilələr istiqamətində müxtəlif formatlı layihələr həyata keçirir. Bununla bağlı aidiyyətli dünya qurumları ilə əməkdaşlıq edir, Azərbaycanda fəaliyyət göstərən səfirlik nümayəndələri ilə görüşür, dil, ədəbiyyat, tərcümə sahəsində layihələri gerçəkləşdirir. Bu layihələr qismində, milli ədəbiyyatımızın dünyada tanınması məqsədi ilə tərtib edilmiş “Müasir Azərbaycan antologiyası” kitabını artıq bir neçə dilə tərcümə və nəşr etmişik və bir neçə ölkədə təqdimatını keçirməyə hazırlaşırıq. Bu kitaba Azərbaycan ədəbiyyatının ən tanınmış, ən istedadlı ədəblərinin əsərləri toplanıb. Kitabın ərəb dili versiyası artıq Misirdə nəşr mərhələsindədir.

Hazırda bu kitabın digər ərəb ölkələrinə də yayılmasına səy göstəririk. Azərbaycan multikultural ölkə olaraq, bütün dünya ölkələri və xalqları ilə hər sahədə olduğu kimi, ədəbiyyatlararası mübadilələrə də açıqdır. Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri dünyada ən iri beynəlxalq kitab sərgilərinin təşkil olunduğu, kitaba, mütaliyəyə böyük marağın yaşandığı qabaqcıl ölkələrdən biridir. Azərbaycan ədəbiyyatının belə bir ölkədə tanınması, həmçinin dil, ədəbiyyat, tərcümə sahəsində qura biləcəyimiz təcrübə mübadilələrinin, hər iki ölkənin mədəni və maarifçi durumuna öz töhfəsini verəcəyinə, xalqlarımız arasında qarşılıqlı anlaşmanı, dostluq və qardaşlıq münasibətlərini daha da möhkəmləndirəcəyinə ümid edirik”.

Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri cənab Məhəmməd Həlem Alqubaisi öz növbəsində, belə bir görüşə şərait yaratdığı üçün Mərkəzin direktoru xanım Afaq Məsuda dərin təşəkkürünü bildirib:

– Sizin Mərkəzin fəaliyyəti haqqında məlumatlıyam, çox müsbət fikirlər var. Biz böyük məmnuniyyətlə Mərkəzlə əməkdaşlığa hazırıq. Ədəbiyyatlararası mübadilələr hər bir xalqın mədəni dirçəlişinə, maarifçi durumuna böyük təsir göstərir. Vacib deyil bu, hansı ölkənin ədəbiyyatıdır. Əsas olan odur ki, bu ədəbiyyat xoş, müsbət təsirlərin daşıyıcısı kimi, cəmiyyətə öz xeyirxah töhfəsini verəcək. Bizim ölkədə kitaba, mütaliyəyə böyük diqqət var. Hətta iş yerlərində ədəbi mütaliyəyə bir saat əlavə vaxt ayrılır. Ədəbiyyatın cəmiyyətin formalaşmasında rolu böyükdür. Bu mənada, Mərkəzin gördüyü işlər təqdirəlayiqdir. Çox istədik Mərkəz, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin müxtəlif şəhərlərində keçirilən beynəlxalq kitab sərgilərində iştirak etsin. Azərbaycan ədəbiyyatının bizim ölkə oxucusuna çatdırılması istiqamətində irəli sürdüyünüz bütün təkliflərinizi məmnuniyyətlə qəbul edirik və onların tez bir zamanda həyata keçirilməsi üçün əlimizdən gələni əsirgəməyəcəyik”.

Görüşün sonunda qonağa Mərkəzin ərəb dilində kataloq və bukletləri və nəşrləri təqdim olunub.

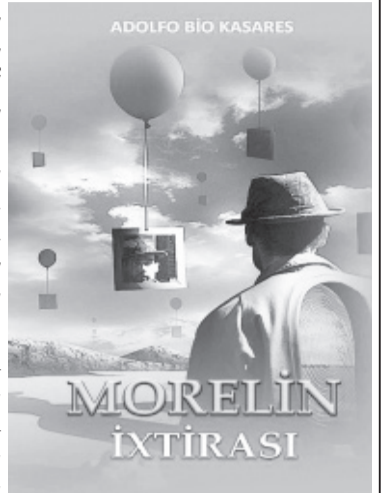
Tərcümə Mərkəzi ilə Argentina səfirliyinin birgə layihəsi

“Morelin ixtirası” kitabı işıq üzü gördü

Tərcümə Mərkəzi ilə Argentina səfirliyinin birgə layihəsi olan Adolf Bio Kasaresin “Morelin ixtirası” kitabı nəşr olunub. Kitabın ispan dilindən Azərbaycan dilinə tərcüməsi və nəşri Argentina Xarici İşlər və Etibar Nazirliyinin Tərcümələrə dəstək üzrə “Sur (Cənub)” Proqramı çərçivəsində həyata keçirilib.

Vaxtı ilə ispan dillində ədəbiyyatın məcrasını məşhur Argentina yazıçısı X.L.Borxeslə bir, kökündən dəyişmiş Adolf Bio Kasares 1990-cı ildə Servantes Ədəbiyyat Mükafatına layiq görülüb. Yazıcının ədəbi irsi “Morelin ixtirası” romanı ilə Azərbaycan oxucusuna ilk dəfə çatdırılır. Əsər orijinaldan Azərbaycan dilinə Emin Ələsgərov tərəfindən tərcümə edilib.

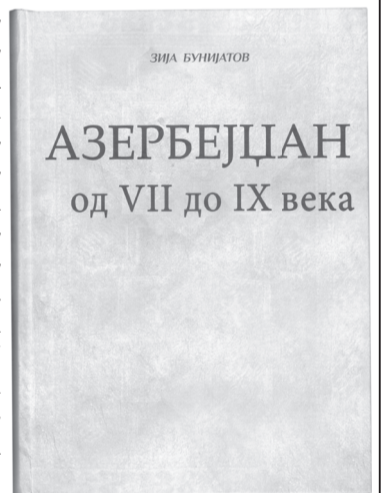
Xatırladaq ki, bu layihəyə ötən ilin iyun ayında start verilmişdi.

Akademik Ziya Bünyadovun kitabı serb dilində

Ölkəmizin Serbiya Respublikasındakı səfirliyinin təşəbbüsü və dəstəyi ilə Belqradada Azərbaycanın tarixinə aid yeni kitab nəşr olunub

Bu günlərdə Azərbaycan Respublikasının Qərbi Balkan ölkələrində – Serbiyada, Monteneqroda, Bosniya və Herseqovində fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Eldar Həsənovun təşəbbüsü və dəstəyi ilə Belqradada yeni nəşr – görkəmli tarixçi alim, akademik Ziya Bünyadovun “Azərbaycan VII-IX əsrlərdə” kitabı nəfis tərtibatla işıq üzünə çıxıb. Belqradın “Total Trade International” nəşriyyatında çar olunmuş əsəri tanınmış serb mütəxəssisi Draquolyub Masliçin redaktorluğu ilə Qradimir Polić və Nina Polić tərcümə edib.

Ümumiyyətlə, Azərbaycanla Qərbi Balkan ölkələri arasında münasibətlər ildən-ilə inkişaf edir. Serbiyada yalnız bir neçə ölkənin – Fransa, Rusiya, Almaniya, İspaniya, Böyük Britaniya, ABŞ kimi böyük dövlətlərin mədəniyyət mərkəzi var və artıq bir neçə ildir ki, Azərbaycanın adı da həmin sıraya daxildir. Təsədüfi deyil ki, bu gün Belqradın “Taşmaydan” parkında dünya miqyaslı siyasi xadim Heydər Əliyevlə görkəmli serb yazıçısı Milorad Paviçin abidələri yanaşı ucaldır, Novi Sad şəhərində, Dunay çayının sahilində Üzeyir Hacıbəylinin xatirə kompleksi, görkəmli şair və dramaturq Hüseyn Cavidin Podqoritsada büstü var.

Azərbaycanın qədim tarixinin, zəngin mədəni irsinin, eləcə də görkəmli şəxsiyyətlərinin xaricdə tanınması və təbliği üçün Serbiya Respublikasındakı səfirliyimiz öz mövcud imkanları çərçivəsində müntəzəm olaraq ciddi işlər görür. Qeyd edək ki, akademik Ziya Bünyadovun 1500 tirajla nəşr olunmuş qiymətli əsərinin Qərbi Balkanda nəşri səfirliyin bu sahədə ilk işi deyil. Təkcə son beş il ərzində Belqradada, Novi Sada, Sarayevoda və Podqoritsada bir sıra kitablar - “Görkəmli adamların həyatı” silsiləsindən “Heydər Əliyev” və professor Zemfira Səfərovanın “Üzeyir Hacıbəyli” kitabları, Cəlil Məmmədquluzadənin “Seçilmiş əsərləri”, Rəsul Rzanın “Rənglər” poeması, Elçinin “Ölüm hökmü”, Çingiz Abdullayevin “Balkan opponentləri”, Kamal Abdullanın “Yarımqıç əlyazma” romanları, “Qarabağ həqiqəti”, “Erməni soyqırımı: miflər və gerçəklər”, “223-cü Qırmızı Bayraq Belqrad diviziyası” və s. kimi elmi, tarixi, bədii, sənədli nəşrlər serb və Çernoqoriya dillərinə tərcümə olunaraq adı çəkilən ölkələrdə geniş yayılıb.

Əvvəlki nəşrlər kimi bu kitab da Azərbaycanla Qərbi Balkan ölkələri arasında mədəni münasibətlərin inkişafı işinə layiqli bir töhfədir.

Respublika Uşaq Kitabxanasının keçirdiyi “Nağıl bilicisi” adlı əyləncəli müsabiqə başa çatıb

Mayın 24-də F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasında “Nağıl bilicisi” adlı əyləncəli müsabiqəyə yekun vurulub. Kitabxanadan AzərTAC-a bildirilib ki, 7-10 yaşlı uşaqlar arasında keçirilən müsabiqənin yekun tədbirində valideynlər, müəllimlər, kitabxana əməkdaşları iştirak ediblər.

Tədbiri açan kitabxananın direktoru Şəhla Qəmbərova bildirib ki, “Nağıl” otağında həftənin müəyyən günlərində “Nağıl saatları”nın keçirilməsi artıq ənənəyə çevrilib. Nağıllar hər bir xalqın qədimliyini, adət-ənənəsini özündə qoruyub saxlayır, uzun qış gecələrinin, nənəli-babalı dünyamızın şirin xatirələrini yaşadır. Nağıllar milli-mənəvi dəyərlərin əbədi yaşar boğçası olmaqla bərabər, ən çətin vəziyyətlərdən çıxış yollarını göstərir, yaxşı insanların darda qalmayacağı həqiqətini, xeyrin şər üzərində həmişə qalib gələcəyini özündə ehtiva edir.

Diqqətə çatdırılıb ki, Respublika Uşaq Kitabxanasının bu müsabiqəni keçirməkdə məqsədi milli-mənəvi dəyərləri qoruyub saxlamaq və inkişaf etdirmək, istedadlı uşaqları üzə çıxarmaq, onların özünüifadə və inkişafına nail olmaqdır.

Əyləncəli müsabiqə “Axırıncı nağılın adını kim söyləsə...”, “Müəllif nağılları”, “Teleqram”, “Sehrli zənbil” adlı 4 mərhələdə aparılıb. Sonda isə “Tap görüm” müsabiqəsi keçirilib. Suallara düzgün cavab verənlərə jeton verilib. Ən çox mükafat jetonu qazanan qalib hesab edilib. Əyləncəli müsabiqədə Azərbaycan nağılları ilə yanaşı, dünya xalq nağıllarına da müraciət olunub. Müsabiqənin qalibi Yasamal rayonu 53 nömrəli tam orta məktəbin IV sinif şagirdi Nəzrin Cavid qızı İsmayilova olub. Ona kitabxana rəhbərliyi tərəfindən “Nağıl bilicisi” medalı təqdim edilib.

Müsabiqənin bütün iştirakçlarına “Göy qurşağı” jurnalı hədiyyə olunub.

Dünya Bankının Vaşinqtondakı Mənzil Qərargahında Azərbaycan İrsi Günləri

Azərbaycanın ABŞ-dəki səfirliyi və Dünya Bankının birgə təşkilatçılığı ilə mayın 24-də Dünya Bankının inzibati binasında Azərbaycanın İrsi Günlərinin açılış mərasimi keçirilib.

İki günlük tədbir çərçivəsində Dünya Bankının əməkdaşları və qonaqlarına Azərbaycanın zəngin tarixi və mədəni irsi, o cümlədən milli geyimlərimiz, xalçalarımız və rəsm əsərlərimiz, paytaxt Bakının və ölkəmizin digər guşələrinin gözəl mənzərələri, habelə Azərbaycanın turizm potensialından bəhs edən video çarxlar nümayiş etdirilib. Qonaqlar milli musiqimizin klassik parçaları ilə tanış olublar, onlara ölkəmiz barəsində broşürlər paylanılıb.

Tədbir çərçivəsində Dünya Bankının əməkdaşları və qonaqlara Azərbaycan milli mətbəxinin ləziz yeməklərindən ibarət nahar təqdim olunub.

Azərbaycanın İrsi Günləri burada iştirak edən çoxsaylı qonaqlar tərəfindən böyük maraqla qarşılanıb. Qeyd edək ki, bu təşəbbüs Dünya Bankı rəhbərliyi tərəfindən yüksək qiymətləndirilib.

Artıq neçə aydan bəridir ki, ARNK yanında Tərcümə Mərkəzində "İşlək orfoqrafiya lüğəti" üzərində iş gedir. Məqsəd, hazırda istifadədə olan "Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti"ndə yer almış minlərlə yazılış səhv, qəliz ərəb, fars sözlərinin, mənası və mənbəyi bilinməyən söz və söz birləşmələrinin, müxtəlif şəkilçilər və hallandırmalarla artırılmış, bəzən iki-üç şəkildə verilmiş ifadələrin, eləcə də sahə lüğətlərinə aid terminlərin, dərman, kimyəvi element adlarının təmizlənməsi, əvəzində milli ədəbi nümunələrdən aranıb tapılmış sözlər daxil edilməklə, işlək, aydın dil vəsaitinin ərsəyə gətirilməsidir. Adıçəkilən kitabdan, orfoqrafiya lüğəti qaydalarına uyşmayan sözlərin təsnifatını nəzərinizə çatdırır, oxucuların, dil və lüğət mütəxəssislərinin fikir və mülahizələrini, irad və təkliflərini gözləyirik. "Aydın yol"

(Əvvəli ötən saylarımızda)

"Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti"ndən çıxarılan sözlərin təsnifatı

Orfoqrafiya lüğətinin tərfi: "Orfoqrafiya lüğəti - sözlərin düzgün yazılış qaydasını bildirən dil vəsaitidir".

Mənası anlaşılmayan sözlər	Yazılış səhv sözlər	Dialekt və ara sözləri	İşlənməyən ərəb, fars, rus və digər əcnəbi sözlər	Terminlər	Süni sözlər və söz birləşmələrindən düzəldilən qurama sözlər	Lüzumsuz sözlər və söz hallandırmaları
buraxılış-axtarış burunarası canavarlıqetmə carıldatma cəhətləndirilmə cəhətləndirilmək cəhətləndirmə cəhətləndirmək cəhətlənmə cəhətlənmək cəhətlətmə cəhətlətmək cıq-cıqetmə çim-çimetmə çinqırıçıxarma çirpışdırıcı çirpışdırıcılıq çoxtapılan çoxtillilik çoxtiyəlilik çoxtoxunan çoxu-çoxu çoxvəziyyətlili çolaqlatma çolaqlatmaq çonqar çopurlatma çopurlatmaq çopursuzluq çovdarvarılıq çömçəquyruqluq çömçəquyruqluluq çörəkçixana çöz-çöz çözlük çubuqnaz çuladönmə çullaşma çullaşmaq çulolma çur daban-kub daban-kubvarı dadgüllük dağlayıb-buraxma dağlayıb-buraxmaq dairəağız dairətutan dalbadallıq dallı dallı-budaqlı dallıq dallılıq damdançixmaz danqalı danqırdamaq danqırdaş danqırdaşlı danqır-dunqur danqış-dunquş dansız dansızlıq	darxəndək quvarlanmaq quyudibi qürubçağı laçınbənzər laçınbənzərlik ləmpə ləmpəli ləmpəsiz ləmpətavan madmazel mavirəng meşəgözətçisi meşəqoruq meşəqoruqcusu meşinpencək meşinpencəkli metaltörük metaltörükli meyvəkolu mədəağrısı məhsulyığı mərməruzlik millətərası mişarağı motorqayıran musiqixiridarı münbitşərait nargiləsi nehryəağı nizəatanlıq nökər-qarabaş növarası odəqiqə odəqiqəcə odlayıb-yanma odpüskürən odünyalı odünyalıq oğulbalası oxşarılıq oilki okeandibi onilki onnəfərli onşahı onyaş onyeddimərtəbəli osaat osaatki otaqca ot-alaf ot-alafli ot-alafsız onşahı osaat osaatki otaqca ot-alaf ot-alafli ot-alafsız otlu-alafli otsuz-alafsız	çilikburun çılıqqalı çılıqqalılıq çılıqqasız çılıqqasızlıq çimişmə çimişmək çızqıra-çızqıra çızqırma çızqırmaq çızqırtı çızqırtma çızqırtmaq çoşqabala çökürmə çörəkkitirənlik çuşka çürükçənə çürükçənəlik çürükçixma dabandalı dabangedən dadıxma dadıxmaq dadışma dadışmaq dadızma dadızmaq daqqa-daqqa daqqaqarın daqqaqarınlıq daqqalıq daqqalıqetmə daqqapapaqlıq daldey dambatlanma dambatlanmaq dambatlaşma dambatlaşmaq dambatlıq danabaşlıq danaboyun danqa-danqa danqalıq danqazlıq danqı danqıl danqış danlaq-dansaq danlaq-dansaqli dəyirmanxoruzu dıqqılı dıqqılıca dıqqılı-dıqqılı diliqurumuş dilimyandı dımblı dımblı-dımblı dımırçıq dingil-dingil diyimli diyinsiz dızix	draqun duagu duanəvis dublyonka dublyonkalı dudman duxovka dust dustaqban dustanə duzəx dübbə dübbəlik dübdü düfal dükandar dükandarlıq düngün düngünkü dünkü dürəşən dürəşən dürək dürəng düsər düstürüləmə düşaxə düşənbə düşərgah düşmənanə düşvar ehrar ehtimali elektriçka elmi-bəyan eş eşsiz etidallı etidalla etidallıq etiyad eybcu əbcəd əbcədi əbd əbdal əbəd əbədə əbir əbləq əbləqlik əbna əbr əbru əbucəhl əbülhövli əbyaz əcib əcibə əcnebiyyə əcuza ədd ədəbistan	dixoqamiya dixotomik dixotomiya dikain diqraf dilatoqraf dilatometr dilogiya dimetilamid dimetilamin dimorfizm dinamokardioqraf dinamokardioqrafiya dinamoqraf dinamoqram dinamometamorfizim dinamometrik dinamometriya dinamoskop dinamoskopik dinamotaxometr dionin dioptriya diploid dipol diptix disaxarid disfagiya disillab diskont diskontçu diskoplan diskoplazma diskresion diskret dispaşa dispaşer dispersiya dispersiya disponent dispozisiya distversifikasiya disulfan disulfid (-lər) divergensiya divergent (-lər) diversifikasiya divinil dizajio dizyunksiya dizyunktiv dodekan dolomit dorik draq drednout dreysen (-lər) drezin drossel drossellənmə dual dubl-bemol dubl-diyez	blokhazırlama blokhazırlayan blokqoyan blokqoyma blokquran blokqurma blokyaratma bozbaş-küftə bozlayıb-hönkürmə bozlayıb-hönkürmək böhtanatan böhtanatma bölmülyarpaq böyükaddımlı böyükbuynuzlu böyükdanışan böyükdanışma böyükgözlü böyükgözlülük böyükintensivli böyükintensivlilik böyük-kicikyeribilən böyük-kicikyeribilmə böyüklüketmə böyüksüzqalan böyüksüzqalma böyüksüzolma brifinqeçirmə briqadirlikdən briqadirliketmə briqadirolma brokerliketmə brokerolma bubliksatma bucaqölçmə budkaaşan budkaaşma budkaişlədən budkaişlətmə buraxılabilən burnuyekə buterbrodhazırlama buterbrodxoşlama buterbrodyemə buyruğabuyuran buyruğabuyurma buyruqbuyurma buzovburunlu bülletenburaxan bülletenburaxma bülövçəkmə bülövçəkən bünövrəçəkmə bünövrətikmə bürüzəçixarma cadarlatma cadarlatmaq cəlddişləmə cəldtutan cəldtutma çixışçılma çixışetmə çiləkənbağlama	boyunduruqlu böyükmiqyaslılıq buxaq-peysər bulkasatma burmabıgıllıq burnuasağıllıq burnusallaqlıq burnuuzunluq burnuyastılıq burnuyekəlik burnuyellilik buynuzşəkillilik büsbütünlük bütün-bütün bütünləşmək calaqaltılıq calaqüstü calaqyanı camuşlı camuşsuz cazvarılıq cəbrli cəbrsiz cəftətəhər cəftəyəbənzər cəftəyəoxşar cəhalətpərəst cəhalətpərəstlik cələ-tələ cəmdəkli cəmdəksiz cəncəlsiz cəncəlsizlik cənglənmə cənglənmək cənglətmə cənglətmək cəngli çimiltili çimiltilik çimiltisiz çinarabənzərlik çinaraoxşarlıq çinarboyluluq çinaryarpaqlı çinaryarpaqlıq çinqilyükləmə çirişəbənzər çirişəoxşar çirişyığan çirişyığma çirkgötürməzlik çirk-passız çirksiz-passız çiykərpicsiz çobansayağıllıq çoxaqrəqatlı çoxalətli çoxalovlu çoxatımlı çoxatlı

(Davamı gələn sayımızda)

Tərcümə Mərkəzinin “Bildirçin və payız” kitabı Misir Ali Təhsil Nazirliyinin xüsusi diplom və medalına layiq görüldü

Misir Ərəb Respublikasının Azərbaycandakı Misir Mədəniyyət Mərkəzində müasir ərəb ədəbiyyatının banisi, görkəmli Misir yazıçısı, müsəlman yazarlarının ilk Nobel mükafatı laureatı Nəci Məhfuzun, Azərbaycan təqdimat mərasimi keçirilib. Tədbirdə Misir Ərəb Respublikasının Azərbaycan Respublikasındakı müvəqqəti işlər vəkili cənab Heyşam Cəlal, İordaniya Haşimilər Krallığının Azərbaycan Respublikasındakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Nassar əl-Habaşneh, Sudan Respublikasının Azərbaycan Respublikasındakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Məhəmməd Elias Məhəmməd əl-Haq, Mərakeş Krallığının Azərbaycan Respublikasındakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Hassan Hami, Fələstin dövlətinin Azərbaycan Respublikasındakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Nasir Əbdül Kərim, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Azərbaycan Respublikasındakı səfirliyinin müşaviri Abdulla Yasim əl-Şəmsi, İraq Respublikasının Azərbaycan Respublikasındakı konsulu Abdul Hakim İsmayıl, Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının Azərbaycan Respublikasındakı səfirliyinin müvəqqəti işlər vəkili Bədr Əbdüləziz əl-Mufayrici, ölkənin elm, təhsil və mədəniyyət xadimləri iştirak ediblər.

Tədbiri giriş sözü ilə Misir Mədəniyyət Mərkəzinin direktoru, Misir Ərəb Respublikasının Azərbaycan Respublikasındakı səfirliyinin mədəniyyət attaşesi Əhməd Sami Elaydi açaraq, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzinin son iki ildə ədəbi mübadilələr istiqamətində gördüyü işlərdən, Misir Mədəniyyət Mərkəzinin Tərcümə Mərkəzi ilə qarşılıqlı layihələrindən danışdı.

Sonra söz çıxışçılara verilib. Misir Ərəb Respublikasının Azərbaycan Respublikasındakı müvəqqəti işlər vəkili cənab Heyşam Cəlal, Nəci Məhfuzun həyat və yaradıcılığında, toxunduğu mövzuların əhəmiyyətindən söz açdı:

“Nəci Məhfuz yaradıcılığı tək-cə Misir cəmiyyətini əsk etdirmir, o, bütün ərəb dünyasının yaşayış tərzinə, mədəniyyətinə güzgü tutur. Əminəm ki, onun əsərlərinin Azərbaycan dilinə tərcümə olunması, ümumiyyətlə, bu cür maarifpərvər tədbirlərin keçirilməsi iki ölkə arasında münasibətlərin daha da möhkəmlənməsinə xidmət edəcək”.

Tərcümə Mərkəzinin direktoru, yazıçı Afaq Məsud, Mərkəzin dünya ölkələri ilə qurduğu ədəbiyyat mübadilələrindən, gələcək layihələrdən danışdı:

“Bu gün dünya gərgin zaman və hadisələr burulğanları yaşamaqdadır. Müharibələr, terror, qaçqınlıq, siyasi, sosial ədalətsizliklər bəşəriyyəti çıxılmazlıqlarla üz-üzə qoyub. Bütün bu hadisələr fonunda ədəbiyyata, bədii sözə, fikrə üz tutulması, pənah gətirilməsi insanlıq üçün bir xilasdır. Ədəbiyyatın milliyyəti yoxdur. Dünya xalqları arasında qarşılıqlı anlaşmanın, dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin ən qısa və ən etibarlı yolu məhz ədəbiyyatdır. 2014-cü ilin may ayında ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin Fərmanı ilə Tərcümə Mərkəzinə yeni status verildi. Bu Fərman Azərbaycanın dünyayla ən vacib körpülər vasitə ilə – ədəbiyyatla əlaqəyə girməsinə geniş imkanlar açdı. Ərəb dilinə və ədəbiyyatına Azərbaycanda həmişə maraq olub və yenə də var. Ərəb dili bizim üçün, eləcə də bütün dünya üçün, ilk növbədə Quran dilidir. Və bu dildə yazılan bütün yazılar, düşüncələr, müqəddəslər”.

gətirilməsini yüksək dəyərləndirərək, Tərcümə Mərkəzinə minnətdarlığını bildirdi.

“Nəci Məhfuz deyirdi ki, o, 2 mədəniyyətin övladıdır, onlardan birinin ömrü 700, o birinin isə 1200 ildir. Onun əsərlərinin tərcümələri bütün təbəqələrdən olan misirliləri dünyaya tanıtdı. Mən Tərcümə Mərkəzini Azərbaycanla dünya arasında hər sahədə həyata keçiriləcək layihələr üçün əhəmiyyətli bir qanad hesab edirəm. Ümidvaram, gələcəkdə Tərcümə Mərkəzi ilə təhsil sahəsində də mübadilələr aparacağıq”.

Şərqişnas-alim, BDU-nun İlahiyat fakültəsinin dekanı, akademik Vasim Məmmədaliyev Azərbaycanda ərəb dilinə, ərəb poeziyasına olan marağdan bəhs etdi. Nəci Məhfuzun ərəb ədəbiyyatının görkəmli şəxsiyyəti olmaqla yanaşı, öz əsərləri ilə, öz mütəfəkkirliyi ilə dünya xalqlarının yaxınlaşmasına yardımçı olmasından danışdı.

Sonda yazıçının əsərlərini dilimizə tərcümə edən Şahin Ələsgərovə söz verildi. O, N.Məhfuzun yaradıcılığı ilə ilkin tanışlığından, kitabın tərcümə prosesinin maraqlı məqamlarından söz açdı:

“Nəci Məhfuz deyirdi ki, Nobel mükafatı mənim əsərlərimə verilməyib. Mükafatın əsl sahibi ərəb dilidir. Bu dilin şirin nəğmələri sivilizasiyalar cənnətində ilk dəfə eşidilir və bu, sonuncu olmayacaq. Kitaba yazıçının “Bildirçin və payız” romanı, “Zülmət gecədən işıqlı sabaha” povesti və 14 hekayəsi daxil edilib. Əminəm ki, bundan sonra bu yazıçının yaradıcılığına tez-tez müraciət olunacaq”.

Tədbirin sonunda kitabın araya-ərsəyə gətirilməsində xidmətlərinə görə Tərcümə Mərkəzinin direktoru Afaq Məsud Misir Ali Təhsil Nazirliyinin Xüsusi Diplomu, əsərləri orijinaldan dilimizə tərcümə edən gənc tərcüməçi Şahin Ələsgərov isə Misir Ali Təhsil Nazirliyinin medalı ilə təltif edildi.

Günəl ŞAMİLQIZI

Daha sonra İordaniya Haşimilər Krallığının Azərbaycan Respublikasındakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Nassar əl-Habaşnehə söz verildi:

“Azərbaycan və ərəb dünyası arasında din və dil baxımından dərin, tarixi əlaqələr mövcuddur. Bu cür ideoloji layihələrin uğuru qardaşlığımızın, ədəbi və mədəni əlaqələrimizin gələcəyinə, perspektivlərinə böyük inam və nikbinlik aşılayır.”

Sudan Respublikasının Azərbaycan Respublikasındakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Məhəmməd Elias Məhəmməd əl-Haq da, öz növbəsində, belə bir kitabın ərəsəyə

Sabah Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasının 98-ci ildönümüdür. Bu tarix Azərbaycanda Respublika Günü kimi dövlət səviyyəsində qeyd olunur.

1918-ci il mayın 28-də Azərbaycanda müsəlman Şərqiində ilk dünyəvi demokratik dövlət yarandı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti türk və islam dünyasında ilk parlamentli respublika, ilk demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət nümunəsi idi.

Müvəqqəti hökumətə - Milli şuraya Fətəli Xan Xoyski başçılıq edirdi. Bakı, daşnak-rus qüvvələrinin əlində olduğu üçün hökumət 10 gün Tiflisdə fəaliyyət göstərdi, daha sonra mərkəz, Gəncəyə köçürüldü. Yalnız 1918-ci ilin sentyabrında Türkiyə ordusunun rəhbərliyi ilə Bakı daşnak-rus qüvvələrindən təmizləndikdən sonra milli hökumət Gəncədən Bakıya köçdü.

Müstəqil Azərbaycan Cümhuriyyəti qısa ömründə böyük nailiyyətlər əldə etdi. İlk dəfə qadınlara seçim hüququ tanındı, bununla da qadın-kişi bərabərliyi təmin olundu. Milli ordu təşkil edildi, milli pul vahidi təsis olundu, beynəlxalq ictimaiyyət Azərbaycanın müstəqilliyini rəsmi şəkildə tanıdı. Bu tarixi hadisə həm də ölkəmizin sivil və müstəqil dövlət qurmaq bacarığını dünya nümayiş etdirdi.

Müsəlman Şərqiində ilk demokratik respublika olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ölkəmizin çoxəsrlik sosial-iqtisadi, ictimai-siyasi və mədəni inkişafının, xalqımızın milli oyanışı və dirçəlişi proseslərinin məntiqi nəticəsi kimi meydana çıxdı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti xalqımızın siyasi şüur səviyyəsinin, intellektual və mədəni potensialının, yüksək istedad və qabiliyyətinin göstəricisi idi. 1918-ci il mayın 28-də Azərbaycanın istiqlaliyyətinin elan edilməsində, Xalq Cümhuriyyətinin təşəkkül tapmasında və fəaliyyət göstərməsində Cümhuriyyətə rəhbərlik etmiş şəxslərin - Əlimərdan bəy Topçubaşovun, Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin, Fətəli xan Xoyskinin, Həsən bəy Ağayevin, Nəsim bəy Yusifbəylinin, Səməd bəy Mehmandarovun, Əliağa Şıxlinski və başqalarının böyük xidmətləri oldu. Bu görkəmli dövlət xadimlərinin, vətənpərvər ziyalıların, peşəkar hərbiçilərin adları xalqımızın yaddaşına əbədi həkk olundu.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Avropanın demokratik dəyərləri ilə Şərqi mədəniyyətinin xüsusiyyətlərini üzvi şəkildə birləşdirən yeni dövlət və cəmiyyət nümunəsi idi. Cəmi 23 ay fəaliyyət göstərməsinə baxmayaraq, ilk respublika dövründə həyata keçirilən tədbirlər müstəqil dövlətçiliyimizin əsaslarının yaradılması və gələcək inkişaf yolunun müəyyənləşdirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb etdi. Demokratik hüquq və azadlıqların bərqərar olması, etnik və dini mənsubiyətdən asılı olmayaraq bütün vətəndaşların bərabər hüquqlarının tanınması, hətta bir çox Avropa ölkəsindən daha əvvəl qadınlara seçki hüququnun verilməsi, Azərbaycan dilinin dövlət dili elan edilməsi, təhsil və mədəniyyətin inkişafına xüsusi diqqət göstərilməsi, nizami milli ordunun, təhlükəsizlik strukturlarının qurulması və sair işlər Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin yürütdüyü siyasətin miqyasını, mahiyyət və mənasını əyani şəkildə səciyyələndirir.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti xüsusən təhsilin, mədəniyyətin, ədəbiyyat və incəsənətin inkişafı sahəsində fəaliyyəti ilə yadda qaldı.

Azərbaycan hökumətinin həyata keçirdiyi tədbirlərdən biri tədris müəssisələrinin milliləşdirilməsi oldu. 1919-cu il sentyabrın 1-də Azərbaycan parlamenti Dövlət Universitetinin təşkili haqqında qanun qəbul etdi və bununla milli təhsil ocağının əsası qoyuldu.

Demokratik Respublika dövründə kitabxana və muzey işinin qurulmasında böyük yeniliklər edildi. Azərbaycan hökuməti geniş oxucu kütləsinin ehtiyaclarını ödəmək üçün Bakıda ümumi kitabxana təşkil etmək məsələsini qaldırdı. Artıq 1920-ci ilin aprelində qədər Azərbaycanda 95 min nüsxə kitab fondu olan 11 kitabxana var idi.

İstiqlal dövrü milli teatr sənətinin, poeziyanın, dramaturgiyanın, ümumiyyətlə, incəsənətin inkişafında çox mühüm və maraqlı bir dövrüdür. 1918-ci ilin oktyabrında Bakıda Hacıbəyli qardaşları tərəfindən teatr truppası yaradıldı. Azərbaycan hökuməti türk teatr truppasını öz himayəsinə aldı.

Azərbaycan Demokratik Respublikası gərgin və mürəkkəb ictimai-siyasi şəraitdə cəmi 23 ay fəaliyyət göstərə bildi. Təəssüflər olsun ki, müstəqil Azərbaycan Cümhuriyyəti iki yaşına dolmadan bolşeviklərin hücumuna məruz qalıb müvəqqəti olaraq devrildi. Sovetlər Birliyi Azərbaycanı məcburi surətdə öz tərkibinə daxil etdi. Bolşeviklər tərəfindən devrilməsinə baxmayaraq, istiqlal ideyası yenilmədi və 1991-ci ildə Sovet İmperiyasının dağılması ilə Azərbaycan yenidən öz müstəqilliyini elan etdi. Bununla belə, müstəqilliyimizin ilk illərində ölkədə vəziyyət çox mürəkkəb idi.

Müstəqilliyə xas bütün atributlar geri qaytarılsa da, xarici və daxili siyasi kursla bağlı ciddi problemlər qalırdı. Dövlət xarici təsirlərdən asılı vəziyyətdə idi. Bu da faktiki olaraq ölkəmizin gələcəyini şübhə altına alırdı. Azərbaycan xalqının tələbi ilə hakimiyyətə gələn Ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi sayəsində dövlətimiz bu təhlükədən qurtuldu. Xalqımız yeni tarixi şəraitdə öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında Xalq Cümhuriyyətinin ənənələrini əsas tutaraq, müstəqil Azərbaycan dövlətini yaratdı. Lakin Azərbaycan Respublikası Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ilə fərqli olaraq, mürəkkəb vəziyyətdə öz müstəqilliyini və suverenliyini qorumağı və möhkəmləndirməyi bacardı, dövlətçiliyin qorunması üçün qətiyyətli tədbirlər görüldü, ölkədə davamlı ictimai-siyasi sabitlik bərpa edildi. Bu gün ölkədə Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət, vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu prosesi uğurla davam etdirilir. Bu sahədə qazanılmış nailiyyətlər qürur doğurur. Respublikamızda siyasi, iqtisadi və sosial islahatlar uğurla həyata keçirilir, ölkə iqtisadiyyatı dönmədən inkişaf etdirilir, əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi üçün təsirli tədbirlər görülür.

Hazırda qüvvədə olan Konstitusiyamızda da deyildiyi kimi, bugünkü Azərbaycan dövləti 1918-20-ci illərdə mövcud olmuş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin mənəvi, hüquqi və siyasi varisidir.

1998-ci il mayın 28-də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradılmasının 80 ili ölkəmizdə təntənəli şəkildə qeyd olundu. Ulu öndər Heydər Əliyev Respublika günü ilə bağlı keçirilən tədbirlərə böyük əhəmiyyət verir, ADR-in yaranmasını Azərbaycan üçün təleyüklü hadisə adlandırdı. O, çıxışlarında deyirdi: "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ölkənin daxilində və xaricində yaranmış gərgin və mürəkkəb ictimai-siyasi şəraitdə fəaliyyət göstərmişdir. Bu dövlətin qısa bir müddətdə həyata keçirdiyi tədbirlər xalqımızın tarixində böyük iz buraxmışdır. Milliyyətindən, siyasi və dini mənsubiyətindən, cinsindən asılı olmayaraq, bütün vətəndaşlara bərabər hüquqlar verilməsi, dövlət sərhədlərinin müəyyən olunması, Azərbaycan dövlətçiliyi atributlarının qəbul edilməsi, ana dilinin dövlət dili elan olunması Azərbaycanın gələcək müstəqilliyi üçün möhkəm zəmin yaratmışdır. Demokratik dövlət quruculuğu, iqtisadiyyat, mədəniyyət, təhsil, hərbi quruculuq sahələrində atılmış addımlar Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 23 aylıq fəaliyyətini əks etdirən əsas istiqamətlərdir.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti 1920-ci ilin aprelində süqut etdi, Azərbaycanda sovet hakimiyyəti quruldu. 1922-ci ilin dekabrında Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqı yarandı və Azərbaycan bu ittifaqa daxil oldu. SSRİ-nin tərkibində olduğu dövrdə Azərbaycan bir çox dövlətçilik atributlarını saxlaya bilməmiş, iqtisadiyyatını, elmini və mədəniyyətini inkişaf etdirmişdir. 1918-ci ildə Azərbaycanda yaranmış respublika müstəqil dövlət kimi süqut etsə də, respublika quruluşu yaşamış və müstəqillik hissləri xalqımızı heç vaxt tərk etməmişdir.

1991-ci ildə dövlət müstəqilliyini bərpa edən xalqımız Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qısamüddətli fəaliyyətinin zəngin ənənələrindən istifadə etmiş və bu tarixi varislik üzərində müstəqil Azərbaycan dövlətini yaratmışdır".

Ümummili liderin yürütdüyü daxili və xarici siyasi kursu uğurla davam etdirən İlham Əliyev də Respublika günü ilə bağlı tədbirlərə xüsusi önəm verir. 2008-ci ildə dövlət başçısının sərəncamı ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 90 illiyi ölkəmizdə təntənəli şəkildə qeyd olunub, Bakının mərkəzində - İstiqlaliyyət küçəsində Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinə həsr edilmiş abidə ucaldılıb.

28 May - Azərbaycanı müstəqilliyə qovuşduran gün

Məlumdur ki, tərcümə işi real proses olaraq, ilk növbədə, mütərcimin təfəkküründə yerinə yetirilir və bu əməliyyatı kənardan bilavasitə müşahidə etmək, araşdırmaq mümkün deyil. Bu son dərəcə mürəkkəb proses həmin təfəkkür əməliyyatını az və ya çox dərəcədə təsvir və izah edə bilən müxtəlif tərcümə modellərinin köməyi ilə öyrənilir. Müasir tərcüməşünaslıq elmində çoxlu tərcümə modelləri (bəzi mənbələrdə bunlara "tərcümə nəzəriyyələri" də deyilir) mövcuddur. Beləliklə...

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Məlumdur ki, tərcümə fəaliyyəti orijinal mətnin təhlil edilməsindən, qavranılmasından və anlaşılmasından başlayır. Məhz buna görə bütün ənənəvi tərcümə metodlarının başlanğıc mərhələsi mətnin təhlil edilməsi hesab olunur. Bu səbəbdən də bir çox müəlliflər tərcümə prosesinin təsvirində hermenevtik aspekti xüsusi qeyd edir. Çox mürəkkəb sistem mahiyyəti daşıyan tərcümə prosesində "mətn-interpretator" problemi M.P.Brandes tərəfindən alt sistem kimi təqdim olunur. Bu alt sistem mətnin mənasının təşkilini aşkara çıxaran modelləşdirilmiş prosesdir və tərcümə strategiyasında böyük əhəmiyyət daşıyır, eləcə də ikinci mərhələdə tərcümə prosesini nizama salır. Məhz bu mərhələdə aşkar edilmiş məna modelinin tərcümə olunan dilə kodlaşdırılması həyata keçirilir.

Bir çox hallarda orijinal mətnin qavranması, onun digər dilə tərcümə edilməsindən daha artıq çətinliklərlə qarşılaşır və haqlı olaraq tərcüməşünaslıqda tərcümənin bir sıra aspektinə xüsusi əhəmiyyət verilir. Anlama kateqoriyasının, tərcüməşünaslığın mərkəzi kateqoriyası olmasına heç bir şübhə yoxdur və tərcümənin uğurlu alınmasında orijinal mətnin əhəmiyyəti danılmazdır. Təbii ki, tərcüməçi mətni anladıqda informasiya ehtiyatı zənginləşir. Lakin bir məsələni nəzərə almaq lazımdır ki, mətnin anlama səviyyəsi ilk növbədə tərcüməçinin bu sahədə məlumatlılıq səviyyəsindən asılıdır. V.N.Komissarov qeyd edirdi ki, tərcümə prosesində tərcüməçi iki bilik növündən istifadə edir: pozitiv (epistemik), yəni artıq onun yaddaşında olan biliklər və evristik (yeni informasiyanın əldə edilməsi qabiliyyəti).

Tərcümənin hermenevtik aspekti nəzərdən keçiriləndə mətnin tam və dərinədən dərk edilməsi fikri tez-tez vurğulanır.

Doğrudan da, bir çox tərcümə səhvləri real gerçəkliyin müəyyən fraqmentlərinin başa düşülməməsindən irəli gəlir. Buna aid tərcümə mətnlərində saysız-hesabsız nümunələr var. Tərcüməşünasların tərcümə prosesini təhlil etdiyi zaman əhəmiyyət verdikləri əsas kateqoriyalardan biri də informasiya kateqoriyasıdır. Tərcümə prosesinin özü bir çox hallarda informasiyanın ilkin mətnəndən çıxarılması və tərcümə mətnində ifadə edilməsi kimi müəyyən olunur. İ.Leviy yazır ki, tərcümə informasiyanın verilməsidir. Hermenevtik cəhətdən əhəmiyyət kəsb edən anlayışlardan biri də məna məfhumudur. Məna iki əsas informasiya növünün (semantik və situativ) qarşılıqlı əlaqəsindən yaranır.

Tərcüməçi mətni tədricən, onun ayrı-ayrı hissələrini ardıcıl dərk edərək anlamaq üçün bu zaman onda bütöv mətni xarakterizə edən mənanı əldə etmək gözləntisi yaranır.

Bu işə özünəməxsus bir dairə yaradır ki, bu dairə hissənin və tamın hermenevtik dairəsi hesab olunur. Hermenevtik dairə problemi də anlama prosesi ilə bağlıdır. Bu prinsip hermenevtikaya antik ritorikadan gəlib (hissənin və tamın münasibəti məsələləri). Hermenevtik dairə (növbəli) hissənin bütöv, bütövün də hissə kimi anlaşılmasını nəzərdə tutur. Yəni bütövü başa düşmək üçün hissəni dərk etmək lazımdır, lakin yalnız bütövü dərk etdikdə hissəni anlamaq olar. Ştleyermaxerin fikrincə, anlama prosesi yalnız bu cür qarşılıqlı əlaqədə həyata keçir.

Qanunauyğun qarşılıqlar (uyğunluqlar) modeli

Qanunauyğun qarşılıqlar modeli tərcüməşünaslığın bir elm sahəsi olaraq formalaşdığı ötən əsrin 50-ci illərində SSRİ-də meydana çıxan ilk tərcümə nəzəriyyələrindən biridir. Bu, dövrün ən məşhur tərcüməşünaslarından biri Y.Reçker tərəfindən 1950-ci ildə "Doğma dilə tərcümə zamanı qanunauyğun qarşılıqlara dair"

məqaləsində irəli sürülən və digər tanınmış tərcümə nəzəriyyəçisi A.Fyodorov tərəfindən 1953-cü ildə yazılan fundamental "Tərcümə nəzəriyyəsinə giriş" kitabında rəğbətlə qarşılanan və inkişaf etdirilən bir modeldir. Sonralar bu modelin müsbət və mənfi xüsusiyyətləri haqqında L.Barxudarov, V.Komissarov kimi görkəmli tərcüməşünaslar da öz əsərlərində bəhs etmişdilər.

Bu modelin ən böyük üstünlüyü o idi ki, tərcümə və onun keyfiyyətinə dair yazılan və irəli sürülən subyektiv mülahimələrə qarşı elmi-nəzəri cəhətdən əsaslandırılmış tərcümə nəzəriyyəsi ortaya çıxdı, tərcüməşünaslığı müəyyən elmi-nəzəri məcraya istiqmətləndirdi. Bu model sayəsində tərcümə prosesini yaradıcı fəaliyyət sahəsi kimi araşdırmaq, təhlil etmək imkanı yarandı. Tərcümə mətninin əslinə uyğunluğunu, mənbə dildəki orijinalına adekvatlığını sübut edə bilmək üçün kriterilər ortaya çıxdı. Bu modelin müəllifləri həm bədi, həm də digər sahələrə aid tərcümə materiallarına, uzun tarixi keçmiş olan tərcümə praktikasına, eləcə də xeyli dərəcədə inkişaf etmiş komparativistikanın, müqayisəli dilçilik və ədəbiyyatşünaslığın nailiyyətlərinə söykənərək isbat edə bildilər ki, mütərcim sadəcə fəhmlə, intuisiya ilə, sərbəst şəkildə fəaliyyət göstərmir, əksinə, tərcümə prosesində dillərarası uyğunluqların seçimi zamanı müəyyən qayda-qanunlara tabe olur.

Qanunauyğun qarşılıqlar (uyğunluqlar) modelinə görə, tərcüməşünaslıqda üç qrup uyğunluqdan bəhs etmək mümkündür:

- ❶ ekvivalentlər
- ❷ analoqlar (uyğun variantlar)
- ❸ adekvat əvəzlənmələr

Ekvivalentlər dedikdə mənbə dilin və tərcümə dilinin yaxın, yaxud uzaq kontekstdən asılı olmayaraq sabit qalan vahidləri, ilk növbədə, terminləri nəzərdə tutulur. Məsələn, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı bütün dillərdə ekvivalent kəlmələrlə tərcümə edilir.

Analoqlar dedikdə mənbə dilin və tərcümə dilinin kontekstə görə dəyişə bilən sinonim vahidlər cərgəsi və mütərcimin bu variantlardan həmin kontekstdə istifadəsi ən optimal olanı seçmə imkanı nəzərdə tutulur. Məsələn, türk dilində gece və konu sözləri ayrı-ayrılıqda müstəqil lüğəvi mənası olan sözlərdir. Bu kəlmələrdən düzəldilən gecəkəndu leksik vahidinin onu təşkil edən sözlərlə bilavasitə bağlantısı var və şəhərlərin yoxsullar yaşayan məhəlləsindəki ev, tikili (qeyri-qanuni olduğu üçün gecələr tikilən) mənasında işlədilir, dilimizə daxma, xutor evi kimi tərcümə edilə bilər.

Adekvat əvəzlənmələr bu təsnifatda üçüncü qrupu təşkil edir. Mütərcim bu variantda o zaman müraciət edir ki, mənbə dildəki mətn (bütövlükdə, yaxud qismən) tərcümə dilinə uyğunluqlar və analoqlar vasitəsilə çevrilə bilər. Tərcüməçi orijinalın "hərf və ruhundan" tamamilən uzaqlaşaraq mətni tərcümə edir. Məsələn, dilimizdəki "Heç hənanın yeridi?" məşhur deyimini türkcəyə "Pot kırdık galiba?" şəklində çevirmək mümkündür. Yaxud türkcədəki "hakətmek" ifadəsini dilimizə haqq etmək yerinə, layiq olmaq şəklində çevirmə daha məqbuldur.

Yekun olaraq qeyd edək ki, son dövrlərdə rus tərcüməşünaslığında funksional-praqmatik, yaxud dinamik (A.D.Şveytser), psixolinqvistik (A.F.Şiryayev), kommunikativ-funksional (Z.D.Lvovskoy) kimi modellərin də nəzəri əsasları işlənməyə başlanıb.

Əsgər RƏSULOV,
Filologiya elmləri
doktoru,
professor

Tərcümə modelləri

Azərbaycan əsilli görkəmli türk yazıçısı, siyasətçi və dövlət xadimi Səməd Ağaoğlu (1909-1982) çağdaş Türkiyədə memuar ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biri kimi tanınır. Onun oxuculara təqdim olunan "Atamın dostları" kitabında atası, XX əsrin ilk onilliklərində Azərbaycanın və Türkiyənin fikir həyatında müstəsna xidmətlər göstərmiş Əhməd Ağaoğlunun (1869-1939) türkçülük hərəkatında, sənət və siyasət aləmində, yeni Türkiyənin qurulması uğrunda mübarizədə çiyin-çiyinə addımladığı bir sıra görkəmli şəxsiyyətlərin portretləri yaradılıb. Müəllifin ad çəkmədən son dərəcə səciyyəvi cizgilərlə rəsm etdiyi bu portretlər özlərinin, eləcə də Əhməd Ağaoğlunun həyatının, mübarizə və ideallarının bir sıra xüsusiyyət və keyfiyyətlərini aşkara çıxarır.

Səməd AĞAOĞLU

(Əvvəli ötən saylarımızda)

O zaman liseyin son sinfində oxuyurdum. Bir gün xəstələndim, ağzımdan qan gəldi. Çağırılan doktorlar çeşidli səbəblər axtarıb tapdılar. Ölüm təhlükəsi altında olduğumu dedilər. Amma atamın dostu ölüm təhlükəsi ilə bağlı iddianı qəbul etmədi. "Uşağı mənim öhdəmə buraxın, Əhməd bəy, - dedi - onu sağaldacağam". Günlərlə evimizə gəlib-gətdi. Mənə söhbətləri, davranışı, hekayətləri ilə durmadan həyat eşqi və canlılıq aşıladı. Görəsən, bu şəfqətli münasibətdə özünün də gənclik illərində mübtələ olduğu vərəm xəstəliyinin bəlli bir təsiri varmı? Bəlkə də! Fəqət, nə olursa, olsun, indi bu sətirləri yazdığım zaman xəstəlik günlərimi xatırlayıram. Eyni insanın biri digərinin üzündə yüz əksi olan iki şəxsiyyəti daxilində bir yerdə necə yaşada bildiyini öz-özümədən hey-rətlə soruşuram. Gözümün önündə gənc doktorun İstiqlal Məhkəmə-sində dimdik duruşu, məğrur baxışı, əzəmətli ədalət canlanı. Sonra bir axtarışın xatırlayıram. Anam qarşısında dayanıb səsinin mümkün qədər titrək, təsirli çıxmasına çalışaraq ondan İstiqlal Məhkəmə-sində işlərinə baxılan bəzi insanlara mərhəmət göstərilməsini xahiş edir. Gənc adam susur, batan günaşın sarı, lacivərd, qırmızı rənglərlə süslədiyi Alma dağa baxır.

Burada onunla birlikdə İstiqlal Məhkəmə-sində prokuror kimi çalışmış mərhum Nəcib Alinin¹ ölümündən bir neçə ay əvvəl mənə danışdıqlarından bəzi şeyləri yazmaq istəyirəm. Nə dərəcədə doğru olub-olmadığını bilmirəm. Amma bu, mənhus bir talenin qurğusu nəticəsində tarixin səhifələrinə əzazil kimi düşsə də, qəzavü-qədər tərəfindən əvvəldən yazılan bir insanın lehinə şəhadət kimi səslənə biləcəyindən mənim nəzərimdə bu qədər qiymətli və əhəmiyyətli dir.

Atam öləndən sonra çap etdirdiyim "Atamdan xatirələr" adlı kitabında belə bir parça yer almışdı:

"Atamın, biri-birinin ardınca səfalət və siyasət girdabında heçliyə qovuşan günlərini xilas etmək üçün fransız inqilabının gənc, həris Sen Jüstünə bənzəyən bir adamın qarşısında dayanıb saatlarla danışdığını gördüm. Sen Jüstün çöhrəsi daş məbud üzü kimi hərəkətsiz idi. Çünki Tanrılar öz qərarlarını öncədən və pozulmamaq şərti ilə verirlər".

Bu sətirləri oxuyan Nəcib Ali doktorun adını çəkib "Haqqında bəhs etmək istədiyiniz şəxs, sübhəsis, odur. Fəqət mən sizə doktor Nazim bəy və yoldaşları barəsində çıxarılan qərarın həqiqi mahiyyətini izah edəcəyəm. O zaman atamızın həmsöhbəti ilə bağlı zənninizin tamamilə yanlış olacağına inanacaqsınız" - dedikdən sonra söhbətinə belə davam etdi:

"Doktor heç zaman Nazim bəyin edama göndərilməsi fikrində olmadı. O da, mən də belə hökmə qarşı kəskin müqavimət göstərdik. Məhkəmə üzvlərindən bir nəfər gecəyarısı yanıma gəldi, ölüm hökmünün əleyhinə çıxmağımızdan danışıb ikimizi də təhdid etdikdən sonra bəzi eyhamlar da vurdu. Ertəsi gün səhər doktorla görüşüb dünənki ziyarətçinin sözlərini çatdırdım. Qazinin yanına gedib hər şeyi açıq danışmaq qərarına gəldik. Lakin vədələşdiyimiz vaxtda o gəlmədi. Tək getməli oldum. Bizə vurulan eyhamları göz önünə alıb Qaziyə "Başdan-başa tərtemiz səhifələrlə dolu şanlı tariximizin bir sətrinin belə qan rəngində olmasına könlümüz razı deyil" - dedim. Qazi yerindən sıçrayıb qalxdı, "Kim qan istəyir? - deyər bağırı. - Kim? Mən hər hansı şəxslə bağlı heç kimə bir kəlmə də söz deməmişəm. Vicdanınızın səsi, qənaətinizin əmri nə deyirsə, onu da edin".

Qayıtdım. Qazi ilə söhbətimizi olduğu kimi doktora danışdım". Mərhum Nəcib Alinin bu hekayəti ilə yanaşı başqa bir rəvayət də mövcuddur. Onu adını gizli saxlamaq istədiyim bir dostuma yə-nə dövrün İstiqlal Məhkəmə-sinin üzvü olan və indi Allah rəhmətinə getmiş Rizə millət vəkili Ali bəy² danışmışdı. Ali bəy demişdi:

"Doktor Nazimin aqibəti barəsində müzakirəyə başladım. Aramızda anlaşılmaqlıq yarandı. Mən, Nəcib Ali, edam qərarının əleyhinə idim. Fikrimizi Qaziyə çatdırdım. Bizi yanına çağırıldı. Dinlədikdən sonra haqqında söhbət gedən şəxsin siyasətbazlığı, qorxulu fikirləri, yeni qurulan bir rejimə qarşı cəbhə açacağı təqdirdə yaranacaq təhlükələr haqqında uzun-uzadı danışaraq ardınca istədiyimiz qərarı qəbul etməkdə bizə sərbəstlik verdi. Aradan illər keçdi. Bir gün Məşrutənin ilk dövrlərində müəyyən rolunu alan bir şəxs mənə dar ağacına göndərilən ittihadçı nazirin o zaman Qaziyə şəxsən nələr dedi-yini danışdı. Həmin nazir özü və yoldaşlarının ordunun əsla siyasətə qarışmamasını, İttihad və Tərəqqi Cəmiyyətinin üzvü olan zabıtların, sadəcə, hərbi xidmətlə məşğul olmasını istədiklərini bildirmişdi. Sonra isə bu fikrin Selanik Konqresində Mustafa Kamal tərəfindən hərəratlə müdafiə edilməsi sayəsində nəticəyə varə bildiklərini, Türkiyənin gələcəyi ilə bağlı bütün məsələlərdə Qaziyə böyük ümidlər bəslədiklərini söyləmişdi.

Mən bu xatirəni Atatürkə anladığım zaman, "Oğlum, kaş ki, bunu mənə vaxtında danışaydın. Elə olsaydı, Nazimin də taleyi dəyişə bilərdi" - cavabını verdi.

Madam ki, inqilab tariximizin belə bir məqamına toxunduq, dar ağacına göndərilən əski ittihadçı nazirə dair başqa bir xatirəni də burada yazmaqda fayda görürəm. Doğruluğuna qətiyyənlə inanmadığım həmin xatirə, işdir-şayəddir, həqiqətdirsə, o zaman onun bizi ilahi ədalətin bir təəcəllisi ilə üz-üzə qoyduğunu söyləmək olar.

Osmanlı xanədanı mənsublarından köçüb Londonda yaşayan bir şəxs gənc elm adamlarımızdan birinə (Topqarı muzeyinin keçmiş müdiri mərhum Xalq Şahsuvaroğlu - müəllifin qeydi) belə hadisə nəql etmişdi:

Atatürkə sui-qəsd təşəbbüsündən bir neçə ay öncə sonradan dar ağacından asılan həmin ittihadçı nazir Avropaya gəlib sonuncu xəlifə Əbdülməcidi³ görüşmüşdü. Xəlifəyə yaxın zamanlarda Türkiyədə bir hərəkat başlanacağını, Qazinin öldürüləcəyini, padşahlığın və Xilafətin bərpa ediləcəyini, onun özünün də təntənəli mərasimlə məmləkətə gətirilib təkrar tac və taxta qovuşacağını xəbər vermişdi.

Digəri dünyanın, bəlkə də ən böyük millətinin idarəçiliyini ələ almaq üz-rədir. Onlar məqsədlərinə gənc kütləni mütəşəkkil qüvvəyə çevirmək yolu ilə çatıblar.

Fəqət Türkiyədə yeganə siyasi qüvvə kimi məmləkət həyatına mütləq, qeyd-şərtsiz hökm edən Cümhuriyyət Xalq Partiyası - üzvü olduğu partiya onun türk gəncliyini bu şəkildə təşkilatlandırmasına imkan verərmidi?

Düşüncələrinin bu nöqtəsində başını aşağı salır, dodaqlarının altında "Heç bir zaman! Heç bir zaman!" - deyər pıçıldayırdı.

Günün birində beynində sanki şimşək çaxdı. İndiyə qədər ağılına gəlməmişdi: ortada qocaman Türk Ocaqları var! İqtidarın böyüklü-kicikli bütün rəhbərləri onun üzvləri sırasındadır. Məmləkətin dörd bir tərəfində yüz minlərlə insanı öz sıralarına almış nəhəng təşkilatdır. Ocaqların rəhbərliyinə keçib hazır, mütəşəkkil qurumdan məqsədlərinə çatmaq üçün bir vasitə kimi istədiyi şəkildə istifadə edə bilərdi.

Əslində hələ tıbb fakültəsinin gənc tələbəsi kimi Türk Ocaqlarına üzv yazıldığı gündən bu xalq müəssisələri ilə bağlı öz fikirləri vardı. Fikirlərini hər zaman, hər yerdə müdafiə etmişdi. Onun təsəvvürünə görə Ocaqlar xalq kütləsini çətiri altına alan təşkilat olmalı idi. Ocaqların Ziya Göyalp kimi böyük mənəvi rəhbərləri, qurumun sənət və mənəviyyət mərkəzləri şəklində çalışmasını, türk millətinin Qərb mədəniyyətinə keçidində öncülük etməsini istəyənlər buna qarşı çıxırdılar. Həmin məqamda, nəhayət, gəncliyindən bəri düşüncəsinə hakim kəsilmiş tezisi təkrar dövrüyyəyə buraxa bilərdi. Göstərilən bütün qayğı və diqqətə baxmayaraq, Ocaqlar İndiyə qədər ortalığa yaxşı bir nəticə qoymamışdılar. Uğursuzluğun başlıca səbəbi onların dövlət və hökumət adamlarına qarşı çıxmamaları ilə bağlı idi. Əgər qurumun yerlərdəki bölmələri belə ideya zəminində təşkilatlı olsalar, həqiqi qüvvəyə çevrilə bilərdilər.

Türk Ocaqları faciəsinin birinci pərdəsi belə başladı. Əvvəlcə Ocaqların rəisini qurumun mahiyyətini, fəaliyyət istiqamətini dəyişmək üçün dilə tutmaq, təşviq etmək yolunu seçdi. Ocaqlara bağlı gəncləri əsgərlik prinsipinə görə yetişdirməyi, onlara silah və sıra təlimləri keçməyi, yürüşlərə çıxarmağı nəzərdə tutan layihələr təklif etdi. Özü həmin işlərin başına keçəcək, bu yolla türk gəncliyi gələcək milli mücahidələr, səfərlər, savaqlar üçün tam hazır vəziyyətə gətiriləcəkdi. Digər yandan unudulan adət-ənənələr, silah və hərblə bağlı xalq oyunları yenidən dirçəldiləcəkdi.

¹ Nəcib Ali (1892-1941) - türk siyasətçisi və hüquqşünası. Ankara İstiqlal Məhkəmə-sində prokuror, məhkəmə heyətinin üzvü kimi vəzifələrdə olub.

² Ali Zırh (1888-1951) - türk siyasətçisi, hüquqşünası. II, III, IX, VI, VII və VIII TBMM-də Riza, V TBMM-də Goruh millət vəkili. 1920-ci illərdə Ankara İstiqlal Məhkəmə-sinin üzvü olub.

³ Sultan Əbdülməcidi (1868-1944) - Osmanlı imperatorluğunun sonuncu sultanı, sonuncu xəlifə. Nominal hakimiyyət dövrü 1922-1924-cü illərə təsadüf edir.

Davamı gələn sayımızda

Tərcümə edən: Vilayət QULİYEV, professor

Şərq düşüncəsində rəqəmlərin mənası

Hətta ezoteriklər də yeddi rəqəminin batini mənalərini tam olaraq açma bilməyiblər. Qədim Skif, Babil, Misir mədəniyyəti bu rəqəmi müqəddəsləşdirdi.

Qurani-Kərimdə də yeddindən tez-tez istifadə olunur:

"Yer üzündə nə varsa, hamısını sizin üçün yaradandan sonra səmaya üz tutaraq, onu yeddi qat göy halında düzəldib nizama salan Odur (Allahdır)! O, hər şeyi biləndir!"

Qədim zamanlarda yeddi rəqəmi öz mistik xüsusiyyətini səmadakı yeddi cisim-Günəş, Ay, Venera, Mars, Merkuri, Yupiter, Saturn sayəsində almışdı. Yeddi planet bir-birindən həmişə eyni bərabər məsafədə qalır və eyni orbit üzrə fırlanır. Buna görə də yeddi rəqəmi kainatın əbədi harmoniyası ideyasının əsasını təşkil edir. Yeddi rəqəmi təbiətdə ilahi quruluşun obrazı və modeli, həm də harmoniyası kimi müqəddəs sayılıb və astroloqlar üçün böyük əhəmiyyət kəsb edib. Qədim Misirdə yeddi rəqəmi, müqəddəs sayılan iki "3" rəqəminin üstünə "1" rəqəmi gəlməklə alınan mistik göstərici hesab edilib.

Finikiyalılarda yeddi kabir, farslarda isə Mitranın (yəni Günəş allahının) yeddi müqəddəs adı səcdəgah sayılırdı. Ərəb rəvayətlərinə görə, yeddi mələk Günəşi buzun və qarın köməyi ilə soyudurdu ki, Yeri yandıraraq külə döndərməsin. Yeddi mələk hər səhər Günəşi hərəkətə gətirirdi.

Amma ən çox diqqət çəkiləsi məqam musiqi notlarının və əsas rəng çalarlarının sayının yeddi olmasıdır. Bu isə öz növbəsində səs rəng arasındakı harmonik əlaqələrin mövcudluğuna bir nişanə kimi qəbul edilir. Fizikada səs tezliklərinin yaratdığı enerji dalğalarının hərəsinin bir rəngə çalması artıq bir aksiondur. Bunu insan psixologiyası və daxili aləminin mənəvi vəziyyətinə tətbiq etdikdə eşitdiyimiz səslərin hamısının rəng, gördüyümüz rənglərin isə başdan-ayağa səslərdən ibarət olduğu qənaətinə gələrik. Dünyaca məşhur azərbaycanlı alim Rafiq Əliyevin "Segahı görürəm" adlı elmi-riyazi konsepsiyası və eyniadlı kitabı, həmçinin görkəmli mineroloq-kristalloqraf Xudu Məmmədovun xalçadakı naxış və illmələrinin, kiçik minerallardakı harmonik rənglərinin insanla danışa bilmək qabiliyyətində olması qənaəti bizi bu iki prinsip haqqında daha müfəssəl düşünməyə məcbur edir.

Həyat fəlsəfəsini ən dərin qatlarına kimi əks etdirən muğamda şöbələrin "rəng" adlandırılması və saylarının yeddi olması, həmçinin həyatı özündə təəcəssüm etdirən əsas rənglərin də yeddi olma faktı səs-rəng sintezini insanlara mükəmməl şəkildə çatdırır. İsa peyğəmbərin, mahnu oxuyanın səsinə qulaq asmağın insana yalnız və yalnız fayda verəcəyini vurğulaması musiqinin kamilliyətə yetişdirə bilmə məharətini göstərir. İnsandakı mənəvi inkişaf təbəqələrindəki kimi, musiqidə notların sayının da yeddi olması faktı buna əyani sübutdur. Göylərin yeddi qatı məsələsi isə bu sintezin sonunda insanın səmalara yüksəlmək bacarığını təsdiqləyir.

Sufi ədəbiyyatında yeddi rəqəmi

Ezoterik təlimlərdə və təsəvvüf mətnlərində yeddi-bitmiş fəza, tam bir dövrdür. Mikrokosmosla makrokosmos, yəni insanla kainat arasındakı qarşılıqlı əlaqə zamanı qət edilən yolların sayı yeddi olduğu üçün təsəvvüf bu rəqəmdən mütləq istifadə etdi. Yeddi rəqəmi təsəvvüf mətnlərində öz fəlsəfəsini birbaşa olaraq açıqlamadı. Yeddi məfhumu müxtəlif rəmzlərlə ifadə olunaraq gizli bir qayə kimi qaldı.

Böyük sufi Fəridəddin Əttar özünün "yeddiinci vadisi"ndən sonra Ali Enerjinin təəcəssümü olan Simurqu yaratdı. Müxtəlif sayda olub keyfi yol qət edən quşlardan yalnız otuzu sonuncu ali mərhələyə çatandan sonra Simurqa dönə bildi. XII əsrin böyük sufisi olan Əttar "Məntiq ət-teyr" əsərində eşq yolçularını çox ağır, təhlükəli bir yolda yeddi vadidən keçirir. Buradakı "yeddi vadi", təbii ki, rəmzi mənada işlənilib. O, əslində insanın Ali Enerji ilə vəhdətini yaradan yeddi lətif çarxı (hindlilər ona çakra deyir), yeddi məqamı ifadə edir.

Əttarın 30 eşq yolçusu yeddi vadidən-sonuncu məqamdan keçəndən sonra aşıqla məşuq arasındakı maneələr yox olur, Damların Ümmanla birləşmə prosesi baş verir. Yeddi vadini qət edən yolçu özünü Kainatın Ümumi Enerjisinin bir zərrəsi hesab edir.

Rəqəmlərin bətnində gizlənən mistik mahiyyət özünü təsəvvüf ədəbiyyatında hər zaman daha qabarıq əks etdirir. Sufi ədəbiyyatında rəqəmlərin kainatla, kosmosla əlaqəsi və ahəngdarlığı xüsusi rəmzlərlə göstərilir. Bu mətnlərdəki "yeddi məqam" obrazlı şəkildə "yeddi qəsr", "yeddi vadi", "yeddi tağ" adlandırılıb.

IX əsr alimi Hüseyin Nuri "Məqamət əl-qülub" əsərində "yeddi konsentrik qəsr" simvolikasından istifadə edərək canın Allaha yönəlməsi yolunu təsvir edir. Müəllif burada göstərir: "Allahı tanıyanların qəlbində yeddi qəsr var. Allah möminlərə bu qəslərdə yaşamağı əmr etdi, şeytan kənar qaldı. Bu qəslərin hərəsi bir rəngə çalır".

I YAZI

Nizaminiin əsərlərində yeddi rəqəminin gizlinləri

"Yeddi məqam" nədir?

Təsəvvüf mətnlərindəki "yeddi vadi", "yeddi günbəz", "yeddi qəsr", "yeddi cam" anlayışları, əslində yeddi mərkəzin kodları, bədii rəmzi ifadələridir.

Bəs yeddi mərkəzin özü nədir? Təqdim edəcəyimiz yazıda Şərq intibahının müəllifi, böyük Nizami Gəncəvinin əsərlərindəki yeddi rəqəminin sakral mənalərindən və işlənmə mexanizmindən söhbət açılacaq. Dərin bilgi sahibi olan Nizami qədim Şərq mistikası ilə antik yunan elmini o qədər ustalıqla sintez edib ki, bu gün də araşdırmaçılar Şeyxə aid olan mətnləri tam düzgün açma bilmirlər. Nizaminiin məşhur "Yeddi gözəl" poemasında sirli yeddi günbəz var ki, onlar insanın "qış"ı "bahar"la əvəz edir, onda kamilliyin təəcəssümü olan ruhi reformasiya yaradır. Nizamidəki yeddi günbəzə keçməzdən əvvəl bu mərkəzlər haqqında bir-iki cümlə deməliyə:

Kainatın kiçik modeli olan insan bədənində paralellərə və meridianlara bənzər xətlər var. Bu xətlərin birləşmə nöqtəsi bioaktiv nöqtələr hesab edilir. İnsan bədənində 600-ə qədər bioaktiv nöqtə var ki, qədim Çin təbabəti də məhz onların vasitəsilə tətbiq olunur. Onurğa sütunumuz isə bədənimizdə ekvator xətti rolunu oynayır.

Ekvator Yer kürəsini iki bərabər hissəyə böldüyü kimi, onurğa da insanın vücudunu iki bərabər hissəyə ayırır. Amma o, təkcə vücudu yox, insana məxsus enerjini də iki hissəyə - in və yan enerjilərinə bölür. Çünki onurğa sütununda sakrum adlanan sümkükdə ilan tək qıvrılıb yatan gizli enerji var. Bəşər tarixinin əksər insanlarında, eləcə də hazırda yaşayan insanların əksəriyyətində həmin enerji yatmış vəziyyətdədir. Buna Kundalini enerjisi deyilir.

Kundalini sanskrit dilində "halqa-halqa burulmuş ilan" deməkdir. Bu, hər insanda ilan kimi halqalar şəklində burularaq onurğanın əsasındakı sakrum sümüyündə yerləşən kosmik enerjidir.

O, əslində enerji bankıdır. İnsanın cismini və ruhunu enerji ilə təmin edən Kundalini dünyanın 90 faiz insanında passiv vəziyyətdədir. Qıvrılmış Kundalini enerjisindən onurğa sütunu boyu xüsusi kanalla növbə ilə lətif çarxları keçir və insanı təmizləyir. Çünki onurğa sütunu boyunda yeddi mərkəz var. Yatmış enerji də bu mərkəzdən keçəndən sonra insanı kamilliyə doğru aparır.

Burada dayanaq və yenə də Əttarın "yeddi vadi"sinə, Nizaminiin isə "yeddi günbəz"inə baş vuraq. Əslində həmin vadilər və günbəzlər Ali Enerjidən bir nişanə, zərrə olan mikroenerjinin hərəkət etdiyi yeddi çarxdır, yeddi mərhələdir. Sadəcə, Əttar və Nizami kimi dahilər bu mürəkkəb tendensiyanı ustalıqla obrazlaşdırma bilsələr. Klassik ədəbiyyatı hamımız oxumuşuq. Bəlkə də ən çox rastımıza çıxan ifadələr qəzəllərdə bülbülün qəfəsdən qurtulması və oradan xilas olmaq istəyi ilə bağlıdır. Gizli Şərq mistikasını dərinləndirən bilən İmadəddin Nəsimi əbəz yerə bülbülü əsir olduğu qəfəsi sındırmağa və yeni güllüstan tələb etməyə çağırırdı. Nəsimidəki başqa bir nümunəyə diqqət edək:

"Çıx qəfəsdən, gəlgil ey bülbül, güllüstan seyrin et,

Bas qədəm meydanı-eşqə görə sən məvayi-eşq"

Böyük Nəsimi, əlbəttə ki, burada yaxşı cəh-cəh vurmağı ilə ad çıxaran bülbül adlı quşa müraciət etməyib. O, sadəcə, insanda yatıb qalan Ali Enerji zərrəsinin - Kundalini enerjisinin oyanmasını "bülbülün qəfəsdən çıxması"na bənzədir. İlk mərhələ uğurla başa çatırsa, yəni, yeddi mərkəzdən birincisi qət edilirsə, insan özündə sözlə ifadə oluna bilməyəcək rahatlıq, azadlıq, çəkisizlik hiss edir. Onun yaradıcı istəyi bundan sonra daha da artır. Uzağa getməyə, yazıçı, rəssam və bəstəkarları göstərsək, kifayətdir.

Nizamidəki gizlinlər

İndi isə Şeyx Nizaminiin yeddi mərhələni necə təsvir etdiyinə nəzər salaq. Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, Nizami yüksək intellekt sahibi olaraq antik yunan mədəniyyətini, Şərq mistikası ilə ustalıqla sintez edib. O, "Sirlər xəzinəsi", "Yeddi gözəl" kimi poemalarında adı hekayətlərlə bir çox gizli məqamları diqqətə çatdırır.

Nizami oğlu Məhəmmədə nəsihətində peyğəmbər tərəfindən iki elmi - tibb və ruh elmini öyrənməyin vacib olduğunu bildirir. Oğluna bu iki elmin göbəyində xoş ətirin - müşkün olduğunu deyir. Buradakı xoş ətir kamillik pilləsinə aparan enerjinin, onun gözəl rayihəsinin ifadəsidir. Şeyx, oğlu Məhəmmədə bildirir ki, həmin işığı hərəkətə gətirən adam hər iki dünyanın alimi olacaq.

Nizami yeddi rəqəminin simvolikasından daha çox "Yeddi gözəl" poemasında bəhrələnir. Çox təəsüf ki, bu poema da Nizaminiin o biri əsərləri kimi, öz düzgün təhlilini hələ də gözləməkdədir. Amma burada Nizami bütün bəşəriyyətin xilas düsturlarını heyrətətamiz şəkildə əks etdirir. O, insandakı gizli enerjini fəaliyyətsiz qalan mərkəzlərdə hərəkət etdirməyi cahillikdən kamilliyə aparan yolun düsturu kimi göstərir.

Elmin NURİ

İlk Azərbaycan sovet bədii filmlərinin ideya («Qız qalası haqqında əfsanə»), sinfi mübarizə («Bayquş») və estetik («Neftçi-mədənçi istirahətdə və müalicədə», «Göz-gözə») cəhətdən yüksək səviyyədə olmaması mövcud siyasi-ideoloji sistemin kinematografiyanın qarşısında qoyduğu tələblərin və milli kino kadrlarının yoxluğunun nəticəsi idi. İlk milli kino kadrlarımızdan biri də məşhur teatr aktyoru və rejissoru Abbas Mirzə Şərifzadə idi.

Kinoya hədsiz marağı nəticəsində A.M.Şərifzadə 1925-ci ildə Azərbaycan Dövlət Türk Teatr Məktəbinin kino şöbəsini bitirmiş, ilk azərbaycanlı peşəkar kinorejissor olmaq hüququ qazanmışdı. Artıq bu dövrdə o, kinoda ilk rolunu oynamışdı. 1924-cü ildə rejissor G.Kravçenkonun lentə aldığı «Bayquş» filmində baş rolunu ifa edən sənətçi çəkiliş meydançasında uğurla sınaqdan keçdi. O, yaratdığı Xan obrazının özünəxas cizgilərini tapmaq, onu ekranda canlı və real canlandırmaq üçün bütün yaradıcılıq imkanlarından istifadə etmişdi. Həmin filmin ən maraqlı və aktyor oyunu sarıdan yaddaqalan bütöv epizodları da məhz A.M.Şərifzadənin adı ilə bağlıdır. Lakin film ideya-bədii səviyyə cəhətdən çıxış edildiyindən və ekrana buraxılmadığından, aktyorun yaradıcılığında dərin iz qoymadı.

İstehsal etdiyi bədii filmlərin uğursuzluğunu gören Azərbaycan Foto-Kino İdarəsi (AFKİ) rəhbərliyi tərəfindən dəvət edilmiş P.Blyaxinə yeni bir ekran əsərinin ssenarisini yazmaq tapşırılmışdı. Həmin filmin quruluşçu-rejissoru olmaq üçün isə AFKİ-nin sədri Ş.Mahmudbəyov A.M.Şərifzadəni dilə tuta bilmişdi. «Bismillah» adlanan yeni ekran əsəri (çəkiliş müddətində film «Şaxsey-vaxsey», «Allah naminə», «Şəfqətli Allah naminə» kimi, müxtəlif adlar daşımışdı) Azərbaycan sovet kinosunda yeni mərhələnin başlanğıcını qoymalı idi. Lentin quruluşçu-operatoru və ikinci rejissoru A.Yalovoy, rəssamları A.Plaksin və K.Yevseyev təyin olunmuşdular. A.M.Şərifzadə əsas rollara M.Mərdanovu (Qulu), M.A.Əliyevi (Molla), İbrahim Azərini (Cəfər), K.Vyaznovanı (Zeynəb), M.S.Kirmanşahlını (mülkədar) dəvət etmişdi. Epizodik rollarda S.Ruhulla, M.Sənani, H.Qafqazlı, ilk milli kino aktrisasımız Sona Hacıyeva, K.Ziya, T.Vişnevskaya və başqaları çəkiliblər.

Filmin natura səhnələri Mərdəkanda lentə alınır. A.M.Şərifzadə o zaman ki ideoloji çərçivənin hüduqlarını gözləyir, din əleyhinə bədii təbliğat əsəri yaratmaqla yanaşı, sənət ölçülərini qorumağa can atırdı. Ekranada «yalançı mollaların törətdiyi cinayətlər», «şəhvət düşkünü mollanın din pərdəsi altında dilsiz-ağızsız, yoxsul kəndli qadınların başına gətirdiyi rüsvayçılığın acı nəticələri», «öz xeyirləri üçün «din xadimləri»nə tərəfdar çıxan yerli mülkədarların mürtəce rolu» göstərilməklə yanaşı, o, estetik dəyərlərə sadıq qalmalı, eyni zamanda, real həyat həqiqətlərindən uzaqlaşmamalı idi.

Rejissorun qarşısında məqsəd kimi dini fanatikliyin, mövhumatçılığın inqilabi dalğa ilə əvəzlənməsini ekrana gətirmək dururdu, əsas qayə «xalq kütlələrinin yeni quruluş uğrunda sinfi mübarizəsini ekranda canlandırmaqdan» ibarət idi. Əlbəttə, burada həqiqətdən söhbət gedə bilməzdi: hər şey «mollaların, bəylərin, xanların eybəcərliyini, yoxsul kütlələrin inqilabi dəyişiklik nəticəsində qalib gəlməsini» qabartmağa yönəldilmişdi. A.M.Şərifzadə ciddi ideoloji nəzarət altında çəkilən yeni ekran əsərini ancaq peşəkarlıq sarıdan xilas edə bilirdi: düzgün aktyor seçimi, orijinal rejissor görünümü, texniki və estetik cəhətdən yüksək səviyyəli operator və rəssam işi, savadlı montaj, filmin baxımlı alınmasını təmin edə bilirdi. O, məhz bu cəhətdən özünəxas qabiliyyətə və duyuma malik olduğunu sübut etdi.

A.M.Şərifzadənin seçdiyi aktyor ansambli rejissor traktovkasının ifadəsi üçün əvəzəldiməz idi: M.A.Əliyevin ifasında molla şübhə, həyasızlıq, bəzən qorxu keçirən, yeri düşəndə mülkədara arxalanan, dövrünün «güclü» adamlarına xidmət göstərən, 1910-1920-ci illərin münaqişəli vaxtlarından istifadə edən «təmkinli fırıldaqçısı».

Aktyor oynadığı obrazın simasını tədricən açıq, onun mənəviyyatındakı və hərəkətdəki eybəcərlikləri epizoddan-epizoda qatılaşdırır. M.A.Əliyev səhnədə çəkiliş meydançasına ilk dəfə çıxsa da, ifasında teatr elementləri, demək olar ki, duyulmurdu. O, kinematografik detallardan ustalıqla istifadə edir, obrazın xarakterini açmaq üçün daha çox təbiiliyə üstünlük verirdi.

M.Mərdanovun oynadığı Qulu və İ.Azərinin ifa etdiyi Cəfər bir ailədə doğulmalarına, bir kənddə, bir damın altında böyümələrinə baxmayaraq, xarakter etibarilə müxtəlif insanlardır. Bu kino obrazlarında ayrı-ayrı xarakterlərin əlamətləri bütün aydınlığı ilə hiss olunur. M.Mərdanov qəhrəmanın mənəvi evolyusiyasını – avam, sadələvh, dindar və qətiyyətsiz Qulun tədricən din xadiminə və Allaha qarşı çıxan bir fərdə çevrilməsini, ustalıqla tamaşaçıya çatdırır. İ.Azərinin oynadığı Cəfər isə artıq formalaşmış xarakter sahibidir: o, inqilabi çarpışmalarda bərkimiş, neft mədənlərində zəngin həyat məktəbi keçmiş sağlam, zəhmətkeş, iradəli bir gəncdir, öz hərəkatları və dünyabaxışı ilə Qulu kimilərinə daim irəliyə, sinfi mübarizəyə səsləyir. Rejissorun traktovkasında və İ.Azərinin ifasında Cəfər yeni həyat yaradan inqilabi kütlələrin ümumiləşdirilmiş obrazıdır.

A.M.Şərifzadə ideoloji qadağalar üzündən filmin məzmununa və obrazların mahiyyətinə çevik müdaxilələr etmək imkanından məhrum olduğundan, əsas diqqəti sırf bədii və texniki tapıntılara yönəlmişdi. O, obrazların xarakterini və hadisələrin mahiyyətini tamaşaçılara çatdırmaq üçün rəmzi ifadə elementlərindən bəcaqla istifadə edirdi. Operator İ.Tartakovskinin şəhadətinə görə, rejissorla işləyənlər həmişə onun tapdığı orijinal kinodetallara heyran olurdu.

Abbas Mirzə Şərifzadə - kinomuzun ilk azərbaycanlı rejissoru

Kinonun səssiz dövrünün qüdrətli ifadə vasitələrindən olan belə detallardan A.M.Şərifzadə «Bismillah» filmində məharətlə istifadə etmişdi. Bunu rejissor tərəfindən gözəl qurulmuş, aktyorların təbii və inandırıcı oynadığı «şaxsey-vaxsey» epizodundan da görmək mümkündür. A.M.Şərifzadə həmin epizodu montaj edib qisamət-rəjlə sənədlə film yaratmış, müəyyən hissələrinə bədii lentə daxil etmişdi.

«Bismillah» filmi A.M.Şərifzadənin kino fəaliyyətində, eləcə də Azərbaycan sovet kinosunda, bütünlükdə sovet kinematografiyasında əhəmiyyətli sənət əsəri kimi qəbul olundu. Aktyorların düşünülmüş oyunu təbliğatçı xarakterini daşıyan bu filmin təsirini qatqat artırır, bədii dəyərinə xeyli qüvvətləndirir. Burada bədii obrazlar, münaqişəli xarakterlər qabarıq, plakatçılıq geridə qalırdı ki, bu da əsəri, ümumiyyətlə, 20-ci illərin filmlərindən fərqləndirirdi. Film SSRİ Baş Kinolaşdırma İdarəsi tərəfindən yüksək qiymətləndirilərək, Ümumittifaq ekranlarına buraxılmış, bir sıra Şərq ölkələrində nümayiş etdirilmişdi. «Bismillah», hətta ölkədə qonaq olan Qərbi Avropa nümayəndələrinə də göstərilmiş, onlar tərəfindən yaxşı qiymət almışdı.

Təbii ki, həmin dövrdə həm aktyor, həm də rejissor kimi çox məşhur olan A.M.Şərifzadə lentə alınan digər filmlərə də dəvət olunurdu. 1925-ci ildə rejissor A.Litvinovun «Kino-Qoruyak» studiyasında çəkdiyi «Çoxlarından biri» («Üz-üzə») detektiv filmində baş rolunu ifa edən sənətçi bu ekran əsərinin zəif olması üzündən onu yaradıcılıq bioqrafiyasının faktı hesab etmirdi.

Əslində, bu göstəriş A.M.Şərifzadə və C.Cabbarlının çoxdan fikirləşdikləri yaradıcılıq planlarının rəsmiləşdirilməsi idi. Çünki film üzərində hazırlıq işi artıq 1927-ci ilin əvvəlində başlanmışdı. Ssenarinin ilk variantının oxunuşu 1928-ci il oktyabrın 3-də oldu və bir neçə həftədən sonra çəkilişlər başladı. Natura çəkilişləri Şuşada (Xəlfədarədə və Daşaltıda), Ağdamın Muradbəyli məhəlləsində, Batumidə, pavilyon çəkilişləri isə Bakıda aparılırdı. Rejissor əsas rollara M.Əliyevi (Hacı Qara), M.Mərdanovu (Kərəməli), M.Qayıbovu (Heydər bəy), M.Davudovanı (Tükəz), K.Vyaznovanı (Sona), H.Abbasovu (Sonanın atası), Y.Hacıqasimovunu (Səfərəli), Ə.Məmmədovanı (Gülsüm), S.Ruhullanı (Əliyar bəy), epizodik rollara isə R.Kazimovu, N.Həsənovu, A.Mirzəyevi və başqalarını dəvət etmişdi. Filmi lentə almaq operator İ.Tartakovskiyə, rəssamlıq işləri isə A.Qonçarskiyə tapşırılmışdı.

A.M.Şərifzadə bu ekran əsərinə olduqca ciddi yanaşırdı. O, aktyorlardan da bunu tələb edir, obrazların şərja çevrilməsinə yol vermirdi. Rejissor qəhrəmanlarda, istifadə olunmamış milli xüsusiyyətlər axtarır, həmin xüsusiyyətlərin təbii və canlı detallarla canlandırılmasına çalışırdı. O, istədiyini alana qədər epizodları təkrar-təkrar lentə köçürür, qabaqcadan montaj üçün lazım olan kadrları səhsiz müəyyənləşdirirdi.

1928-ci il dekabrın 25-də Azərbaycan Dövlət Dram Teatrında A.M.Şərifzadənin səhnə fəaliyyətinin 20 illik yubileyinə həsr olunmuş gecədə ilk dəfə göstərilən «Hacı Qara» filmi rejissor və aktyor işi, eləcə də rəssam işi cəhətdən yaxşı qarşılandı və 1929-cu ildən kütləvi nümayişə buraxıldı. Həmin gecədə Ş.Mahmudbəyovun imzaladığı «Azərbaycan kino işçilərinin təbrik məktubu»nda deyilirdi ki, ««Azərkinə» sizin simanızda ilk Azərbaycan kinorejissoru tapıb. Yaratdığınız «Bismillah», «ASSR» və «Hacı Qara» filmləri buna misaldır. «Azərkinə» Sizi ilk azərbaycanlı kino işçisi kimi tanıyaraq, əmin olduğunu bildirir ki, gələcək yeni Azərbaycan kino incəsənətinin qurucuları da Sizdən nümunə götürüb ardınızca gələcək». Həmin vaxtlar onun sənət dostu C.Cabbarlı yazırdı: «Abbas Mirzə məktəb görməmişdir. Lakin o, bir talantdır – o, öz-özünə doğulmuş bir sənətkardır. Sənət onunla birgə doğulmuşdur. Sənət onun qanında, iliyindədir. O, bir sənətkar, yaradıcı bir talantdır».

«Hacı Qara» filmi nəinki Zaqafqaziya, hətta RSFSR-də, Orta Asiya Respublikalarında və xarici ölkələrdə də rəğbətlə qarşılandı. Hətta Moskvanın Baxruşin muzeyindən filmin bir nüsxəsinin fondda saxlamaq üçün göndərilməsi barədə xahiş gəlmişdi. Lakin filmə tənqidi münasibət də yox deyildi. Xəlil İbrahim və Əsəd Tahirin «Kommunist» qəzetində dərc etdikləri «İki Hacı Qara» adlı məqalədə ekran əsərinin orijinaldan uzaq olması irad tutulur, M.F.Axundovun «belə bir əsər yazmadığı» vurğulanırdı.

Nəriman ƏBDÜLRƏHMANLI

İsrail-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətinin üzvü Avinoam İdan Tərtər rayonunda olub

İsrail-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətinin üzvü, Hayfa Universitetinin professoru və Vaşinqtondakı Cons Hopkins Universitetinin Mərkəzi Asiya və Qafqaz İnstitutunun tədqiqatçısı Avinoam İdan, Ermənistan silahlı bölmələrinin Azərbaycanın yaşayış məntəqələrinə şiddətli artilleriya atəşi nəticəsində mülki əhaliyə dəyən ziyanın nəticələri ilə yerində tanış olmaq üçün Tərtər rayonunda səfərdə olub.

AzərTAC xəbər verir ki, əvvəlcə rayon icra hakimiyyətində olan qonağa cəbhə xəttində baş verən son hadisələr zamanı dinc əhəlinin üzvləşdiyi çətinliklər, ermənilərin yaşayış məntəqələrini atəşə tutması nəticəsində yaranan problemlər barədə məlumat verilib. Tərtər Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Müstəqim Məmmədov bildirib ki, aprel ayı ərzində erməni silahlı qüvvələrinin atəşkəsi pozması nəticəsində rayonun təmas xəttinə yaxın, eləcə də təmas xəttindən 15-20 kilometr məsafədə yerləşən yaşayış məntəqələri ağır artilleriya atəşinə məruz qalıb. Nəticədə 256 evə, 4 məktəbə, 2 həkim məntəqəsinə, 1 uşaq bağçasına ziyan dəyib, 32 ev tamamilə dağılıb, 7 mülki şəxs yaralanıb, 3 nəfər dünyasını dəyişib.

Diqqətə çatdırılıb ki, atəşkəsin pozulması nəticəsində məcburi köçkünlərin yaşadığı 52 ev dağılıb, nəticədə 198 nəfər yenidən evsiz qalıb. Rayonun Şıxarx, Çaylı və Həsənqaya kəndlərində məcburi köçkünlərin kompakt yaşadığı ərazilərdə elektrik təsərrüfatına, kommunikasiya xətlərinə və kənd təsərrüfatına ciddi ziyan dəyib.

Sonra qonaq Tərtər şəhərində və Qapanlı kəndində dağınıqta məruz qalmış mənzillərə və 6 nömrəli tam orta məktəbə baş çəkib, dəymiş ziyanın aradan qaldırılması üçün görülən işlərlə tanış olub.

Naftalanda insan hüquqları və multikultural dəyərlər mövzusunda tədbir keçirilib

Ombudsmanın Gəncə Regional Mərkəzinin əməkdaşları tərəfindən Naftalanda QHT və dini icma nümayəndələrinin, bələdiyyə üzvlərinin, ictimaiyyət fəalllarının, həmçinin gənclərin iştirakı ilə müvəkkil tərəfindən elan edilmiş "İnsan hüquqları ayılığı" çərçivəsində "İnsan hüquqları və multikultural dəyərlər" mövzusunda maarifləndirmə tədbiri keçirilib.

AzərTAC xəbər verir ki, tədbiri açan Naftalan Şəhər İcra Hakimiyyətinin nümayəndəsi Afət Mustafayeva multikulturalizmin əhəmiyyətini vurğulayıb, bu mövzuda keçirilən tədbirə görə Ombudsmanın Gəncə Regional Mərkəzinin əməkdaşlarına minnətdarlığını bildirib.

Ombudsmanın Gəncə Regional Mərkəzinin rəhbəri Səbuhi Abbasov qeyd edib ki, Prezident İlham Əliyevin 2007-ci il 18 iyun tarixli Sərəncamı ilə hər il iyunun 18-i ölkədə İnsan Hüquqları Günü kimi qeyd olunur. Ənənəvi olaraq, mayın 18-dən iyunun 18-dək respublikamızda "İnsan hüquqları ayılığı" keçirilir. Həmçinin 2016-cı ilin ölkədə "Multikulturalizm ili" elan olunması insan hüquqlarının multikulturalizm mövqeyindən təbliğini də vacib edir.

Çıxışlarda insan hüquqlarının mahiyyəti, beynəlxalq və ölkədaxili standartlar barədə ətraflı məlumat verilib. Azərbaycanın tarixən multikultural və insan hüquqlarına hörmətlə yanaşan bir ölkə olması, insanların hər hansı coğrafiyada yaşamağından, irqindən, dilindən, dinindən asılı olmayaraq, hər kəsin adət-ənənəsinə, inancına, mədəniyyətinə hörmətlə yanaşmağı, multikulturalizmin əsas mahiyyəti olduğu vurğulanıb.

Xızıda keçirilən "Kitab bayramı"nda yerli yazarların yeni nəşrləri təqdim edilib

Mayın 25-də Xızı şəhərindəki Heydər Əliyev parkında təşkil olunan ənənəvi "Kitab bayramı"nda 3 mindən çox kitab nümayiş etdirilib. AzərTAC xəbər verir ki, tədbir Ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 93-cü ildönümü ilə əlaqədar rayon icra hakimiyyətinin, mədəniyyət və turizm şöbəsinin mərkəzləşdirilmiş kitabxanalar sisteminin birgə təşkilatçılığı ilə keçirilib.

Bayram tədbirində çıxış edənlər bildiriblər ki, ənənəvi "Kitab bayramı"nın keçirilməsinin məqsədi texnologiyaların və informasiyanın geniş yayıldığı müasir dövrdə gənclərin mütaliyəyə marağını artırmaq, onları maarifləndirməkdən ibarətdir. "Kitab bayramı"nda Ümummilli lider Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyətindən bəhs edən, eləcə də Azərbaycan folkloruna, xarici yazıçılara aid kitablar oxucular tərəfindən maraqla qarşılanıb.

Rayonun idarə və təşkilat rəhbərlərinin, kitabxana, mədəniyyət, təhsil işçilərinin və məktəblilərin iştirak etdiyi "Kitab bayramı"nda oxuculara yerli yazarların yeni nəşrləri də təqdim olunub.

Mayın 24-də "İdrak" liseyində "Qarabağ həftəsi" layihəsi çərçivəsində "Qubadlıya apar məni..." adlı tədbir keçirildi.

Qubadlı ziyalıların, ictimaiyyət nümayəndələrinin, məktəblilərin iştirak etdikləri tədbir Binəqədi Rayon İcra Hakimiyyəti, Yeni Azərbaycan Partiyası Binəqədi rayon təşkilatı, Binəqədi Rayon Gənclər və İdman İdarəsi və lisey tərəfindən təşkil olunmuşdu.

Liseyin həyətində samovarlar odlanır, qadınlar sac üstə lavaş salırdılar. Bundan başqa, tədbirə gələn qonaqlar şərbətə, Qubadlı təamlarına – dadlı plova, fəsəliyə qonaq edilirdi.

"Qubadlıya apar məni..."

Tədbir orta təhsil müəssisəsinin milli geyimlərdə olan şagirdlərinin ifa etdiyi "Yallı" rəqsiylə başladı. Daha sonra meydana, xalq qəhrəmanı Qaçaq Nəbini canlandıran igid, at belində daxil olaraq, qonaqları salamladı, Həcərlə görüşdü və tədbiri açıq elan etdi. Bundan sonra iştirakçılar liseyin binasına dəvət olundular.

Liseyin foyesində quraşdırılmış monitorda Qubadlıın tarixindən, rayonun füsunkar təbiətindən bəhs edən slaydlar göstərilirdi. Bir az aralıda isə Qubadlıın mənzərəli yerlərini və tarixi abidələrini əks etdirən rəsm əsərlərindən və lisey şagirdlərinin Azərbaycan və rus dillərində Qubadlıya həsr etdikləri inşalardan ibarət stendlər vurulmuşdu.

Daha sonra mərasim liseyin akt zalında davam etdirildi. Azərbaycan Respublikasının dövlət himni səsləndirildikdən sonra şagirdlər Qubadlıın tarixi, coğrafiyası, iqtisadiyyatı, mədəniyyət, təhsil və səhiyyə müəssisələri və s. barədə ətraflı məlumat verdilər, Qubadlıya həsr olunan şeirlər, vətənpərvərlik ruhunda mahnılar səsləndirildilər, müharibə mövzusunda səhnəciklər göstərdilər.

Qeyd olundu ki, zəngin yeraltı və yerüstü sərvətlərə və əsrarəngiz təbii gözəlliyə malik olan, Zəngəzur dağları ilə Dağlıq Qarabağ silsiləsi arasında yerləşən Qubadlı rayonu inzibati vahid kimi 1933-cü ildə yaradılıb. Rayon şimaldan Laçın, cənubdan Zəngilan, şərqdən Xocavənd və

Cəbrayıl, qərbdən Ermənistan ilə həmsərhəddir. Bazarçay (Bərgüşad), Həkəri, Kiçik Həkəri çayları və çoxlu bulaqlar rayonun əsas su mənbəyidir.

Qubadlı rayonunun səthi, əsasən, dağlıqdır. Rayonda müxtəlif növ ağaclardan ibarət 13 min 160 hektar dövlət meşə fondu mövcuddur.

Dəniz səviyyəsindən 1600 metr yüksəklikdə yerləşən və sahəsi 20 min hektar olan, zəngin flora və faunaya malik Qubadlı Dövlət Təbiət Yasaqlığında nəslə kəsilməkdə olan bir çox heyvan və quş növləri mühafizə olunub. Rayonda çoxlu mədəniyyət və təhsil müəssisələri fəaliyyət göstərib. Qubadlıdan görkəmli elm və mədəniyyət xadimləri çıxıb və onlar ölkəmizə əvəzsiz töhfələr veriblər.

Xatırladı ki, Qubadlı Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən 1993-cü il avqustun 31-də işğal olunub.

Erməni qəsbkarları tərəfindən rayon ərazisində meşələr, böyük ehtiyata malik yeraltı sərvətlər, mineral maddələrlə zəngin su mənbələri istismar olunub, özünün qeyri-adi flora və faunası ilə seçilən əsrarəngiz təbiət guşələri dağıdılıb və məhv edilib. Torpaqlarımızın qorunması uğrunda mübarizədə 238 Qubadlı sakini qəhrəmancasına şəhid olub. Yüz nəfərə qədər insan itkin düşüb və girov götürülüb.

Qubadlı şəhəri və 94 kənd yerlə yeksan edilib. Döyüşlərdə qəhrəmanlıq göstərən 9 nəfər qubadlı Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adına layiq görülüb. Erməni silahlı birləşmələrinin təcavüzü nəticəsində öz doğma yurd-yuvalarından didərgin düşmüş rayon sakinləri hazırda respublikanın ayrı-ayrı bölgələrində məskunlaşılıb. Azərbaycan dövləti Qubadlıdan olan məcburi köçkünlərin həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində mühüm işlər görüb.

Tədbirdə Qubadlıdan bəhs edən videoçarx nümayiş etdirildi.

Liseyin təsisçisi, professor Mönsüm Alishov ermənilər tərəfindən işğal olunmuş şəhər və rayonlarımızın Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin apardığı məqsədyönlü siyasət nəticəsində tezliklə azad olunacağına əminliyini vurğuladı.

Respublikamızın dilbər guşələrindən olan doğma yurda-Qubadlıya sonsuz sevgi və məhəbbətini ifadə edən professor gəncləri vətənpərvərliyə, qəhrəmanlığa çağırdı. O, eyni zamanda, layihənin əhəmiyyətini diqqətə çatdırdı.

YAP Binəqədi rayon təşkilatının sədri Ramiz Göyüşov Vətən, torpaq sevgisinin müqəddəs olduğunu vurğulayıb, tədbirin iştirakçılarna təşəkkürünü bildirdi.

Çıxış edən Qubadlı sakinləri doğma yurd, torpaqla bağlı hissə və duyğularını ifadə etdilər.

Tədbir "Qubadlıda, Qarabağda görüşənədək" şüarıyla başa çatdı.

RƏBİQƏ

Bu səhifəni uşaqlar, yeniyetmələr üçün hazırlamışıq. Amma bu, heç də o anlamagəlməsin ki, səhifəmizi oxuyarkən böyüklər zövq almayacaq. Mütləq alacaqlar, çünki elm öyrənmək, savad almaq insanın əbədi, həmişəcavan arzularındandır. Bəşəriyyət zaman-zaman adamları iki yerə bölüb: savadlılara və bisavadlara. Bütün sivilizasiyalar ona görə sivilizasiya olub ki, içindəki savadlı kəsim, düşünən insanlar artıb, fərqli bir mədəniyyət yarada bilib. Müasir dövrdə elmə, biliyə can atmaq daha vacibdir, çünki dünənə kimi qarşımızda bir sirr olaraq qalan çox mətləblər artıq çözümlə-çözümlə gedir, bildiklərimiz artır, bilmədiklərimiz azalır. Amma nə qədər öyrənsək də, bilmədiklərimiz bildiyimizdən qat-qat çox olaraq qalacaq. Səhifəmizi müntəzəm izləsəniz, minlərlə mürəkkəb sualın sadə cavabını tapacaqsınız. Bu mətləblərin əksəriyyəti ilə orta məktəbdə rastlaşmışıq, amma təəssüf ki, dərslərimizin, nədənsə, həmişə qəliz olan elmi dili ucbatından çox şey əxz edə bilməmişik. Biz heç də o iddiada deyilik ki, "Hər suala bir cavab" rubrikamızı izləyə-izləyə savadlanacaq, alim olacaqsınız. Məqsəd uşaqlarımızın dünyagörüşünü genişləndirmək, onları həmişə diqqət mərkəzində olan maraqlı həmsöhbətə çevirməkdir.

İlqar ƏLFİ

Qaraciyər nə edir?

Biz hər dəfə insan bədənin hansısa orqanını öyrənəndə, bu, bizə möcüzə kimi gəlir. Qaraciyər də istisna deyil. O, orqanizmdə ən iri vəzidir və beyindən sonra ən ağır orqandır. İnsanın qaraciyərinin orta çəkisi bir kiloqrama yaxın olur.

HƏR SUALA

Günün altında yanmaq nə deməkdir?

İnsanlar tez-tez öz dərilərini günəş şüalarının təsirinə məruz qoyurlar ki, "yansınlar", yaxud qaralsınlar. Amma az adam bilir ki, günəş işığı insanın dərisinə çox böyük təsir göstərir. Bu təsirin ən əhəmiyyətli yanma, qaralma, yaxud qızarmadır. Buna səbəb ultrabənövşəyi şüalardır. Bu şüalar dəridəki gıstidən adlanan maddənin başqasına - dəridəki qan damarlarını genişləndirən maddəyə çevrilməsi ilə əlaqədardır.

Dərinin qızarmasının səbəbi də məhz budur.

Dəridə daha bir maddə var - tirazin. Ultrabənövşəyi şüalanma tirazini, melanin adlanan qəhvəyi piqmentə çevirir. Sonra da melanin dərinin üst qatlarına toplanır ki, onu günəş şüalarının təsirindən qorusun. Və biz bu hala "yanma" deyirik.

Günəş şüasının orqanizmə müsbət təsiri də var. O, dəridəki göbələkləri və bakteriyaları məhv edir. Günəş şüaları dəridə qan damarlarını daraldan maddələr də əmələ gətirir ki, bu da qan təzyiqinin artmasına səbəb olur.

Günəş işığının təsiri orqanizmdə infeksiyalara müqavimət göstərən müəyyən hüceyrələri də aktivləşdirə bilər. O, həm də sinir sistemini canlandırır.

Bundan başqa orqanizm D vitaminini də alır. Belə ki, ultrabənövşəyi şüalar bu vitaminin yaranması ilə əlaqədar olan kimyəvi dəyişikliklər əmələ gətirir.

Deməli, əgər artıq günəş şüalarının belə faydalı işlər gördüyünü bildiksə, bədənimizi daha artıq yandırmağa çalışmalıyıq? Təbii ki, yox. Bu sualın cavabı belədir: günəşin insan orqanizminə dərman kimi təsir göstərdiyini nəzərə alaraq, biz də ondan məhz dərman kimi, az-az istifadə etməliyik!

Əgər siz qaralmağa hazırlanırsınızsa, bunu mütləq tədrisən etməlisiniz: birinci gün bir neçə dəqiqə, növbəti gün ondan beş dəqiqə artıq və bu minvalla, rənginiz qaralana kimi. Əgər siz günün altında həddindən çox vaxt keçirsəniz, bu, həm dərinizə, həm də bütün orqanizminizə ziyan olacaq.

Hüceyrə nədir?

Bilirsinizmi ki, hüceyrə adlanan şeyi öz gözlərinizlə dəfələrlə görmüsünüz? Əgər portağalın bir dilimini ortadan qırsanız, gördüyünüz liflər elə hüceyrələrdir. Əgər hüceyrənin qılıfını yırtsaq, içindən şirə axacaq. Alimlər hesab edir ki, hüceyrə bütün canlı varlıqların orqanizmini inşa etmək üçün tikinti materialıdır. Elə canlı orqanizmlər var ki, bir-iki hüceyrədən ibarət olur. Hüceyrələr həm də elə bir sistemdir ki, bütün həyat prosesləri onların içində cərəyan edir.

Bitki və heyvanın hər hüceyrəsi öz həyatını yaşayır və bununla yanaşı, həmin canlının özünə də yaşamaq imkanı yaradır.

İstər bitki, istərsə də heyvan mənşəli canlı hüceyrələr hüceyrə qılıfından, protoplazma adlanan jeleşəkilli rəngsiz maddədən və protoplazmanın toxuma bənzəyən, nüvə adlandırılan hissəsindən ibarət olur. Məhz protoplazma canlı matriyadır.

Protoplazmanı, heç şübhəsiz, ən mürəkkəb kimyəvi maddə adlandırmaq olar. Bütün mühüm həyatı proseslər protoplazmanın içində cərəyan edir. O, qida və oksigen alır, qidanın bir hissəsini canlı matriyaya çevirir, tullantıları kənarlaşdırır, özünün xarab olan hissələrini bərpa edir və çoxalır.

İstənilən hüceyrənin oksigenə və qidaya ehtiyacı var. Öz vəzifəsini yerinə yetirmək üçün ona enerji lazımdır. Hüceyrəni bütün zəruri şeylərlə təmin etmək üçün ali canlılarda qan dövrəni əmələ gəlib. Məhz qan, hüceyrələrə qida və oksigeni çatdırır, tullantıları isə alıb orqanizmdən çıxarır.

Hüceyrə nə edir?

Hüceyrə inşaat materialıdır - istənilən canlı orqanizm ondan ibarətdir. Bütün canlılar ya bir, ya da çox hüceyrədən ibarət olur. Ən sadə bitki və canlılar bir hüceyrədən ibarətdir.

Daha mürəkkəb heyvan və bitki orqanizmlərində hüceyrələr birlikdə çalışırlar. Onlar müəyyən qruplara ayrılır və hamısı bitki, yaxud heyvan orqanizmində öz öhdəsinə düşən işi görür.

Toxuma isə bəlli bir işi yerinə yetirən müəyyən növ hüceyrə qrupudur. Məsələn, bədəndə sümük toxuması, əzələ toxuması, dəri toxuması var. Toxumalar hansısa konkret işi görmək üçün birləşəndə bu toxumalar qrupu orqan adlanır. Buna nümunə olaraq, insanın əlini misal gətirə bilərik. Əl sümük, əzələ, sinir və digər toxumalardan ibarətdir. İnsan orqanizmində beş ən zəruri hüceyrə tipi var.

Dəri, vəzilər və damarlar epiteli hüceyrələrindən ibarətdir. Əzələ hüceyrələrindən üç növ əzələ əmələ gəlir. Birləşdirici hüceyrələr orqanizmin karkasını, yəni əsasını yaradır. Qan hüceyrələrinə qanda və limfada rast gəlmək olar. Qan dövrəni sistemi ali orqanizmlərdə qida maddələrini və oksigeni bütün hüceyrələrə çatdırır, tullantıları, məsələn, karbon iki oksidi çıxarır.

Ayrı-ayrı hüceyrələr qida maddələrini oksigenlə yavaş-yavaş birləşdirir və bu minvalla orqanizmin həyat fəaliyyətini və iş qabiliyyətini təmin edən enerji və istilik yaradırlar. Məhz bu enerjiyə görə, əzələlər yığılır, sinirlər siqnal ötürür, beyin isə düşünür.

Qaraciyər, boynuna düşən vəzifənin öhdəsindən gəlmək üçün böyük olmalıdır. O, həzm üçün zəruri olan şirələr istehsal edir və bağırsaqlardan gələn bütün qidانی (piylərdən başqa) kimyəvi proseslərə məruz qoyan filtr rolunu oynayır. Qaraciyər qanla dolu süngərə bənzəyir. Bu süngər bağırsaqlarda həzm olunan maye halına düşən bütün qidانی özünə hopdurur.

Qidanın başına qaraciyərdə cürbəcür hadisələr gəlir ki, bu prosesə "yenidənqurma" demək olar. Yad mənşəli protein insan proteininə çevrilir. Bundan başqa, qaraciyər qidanı zəhərlərdən təmizləyir. Bədənə nikotin və kofein düşəndə qaraciyər bu "zəhərləri" ziyanlı şəkllə salır. Qaraciyərin hüceyrələri həm də orqanizmə düşən basilləri məhv edir.

Qaraciyər bağırsaqlarla ürək arasında yerləşdiyindən, həm də içdiyimiz mayelər üçün bənd rolunu oynayır. Əgər siz mayedən çox istifadə edirsinizsə, qaraciyər sürətlə böyüyür. Qaraciyərin hüceyrələri həzm üçün zəruri olan öd də istehsal edir. Ödün vəzifələrindən biri piyləri emulsifləşdirəndir. Bu zaman iri piy hissəcikləri çox xırda hissəciklərə parçalanır və orqanizm onları asanlıqla mənimsəyə bilər.

Əzgilşəkili cisim nədir?

Bədənimizdə elə orqanlar var ki, müəyyən maddələr istehsal edir. Bu orqanlara vəzilər deyilir. Adətən "vəzi" sözü endokrin sisteminə və daxili sekresiya vəzilərinə aid edilir. Bu vəzilər elə maddələr ifraz edir ki, onlar heç bir damardan keçmədən birbaşa qana daxil olur. Bu maddələrə hormonlar deyilir.

Hormonlar qan axarına düşüb bədənin müxtəlif hissələrinə yayılan kimyəvi "ismarıclardır". Orqanizmdə belə maddələri istehsal edən çoxlu vəzilər var. Orqanizmin əsas vəziləri bunlardır: qalxanvari vəzi, cütqalxanvari vəzi, timus, əzgilşəkili cisim, hipofiz, böyrəküstü vəzilər, cinsiyyət vəziləri və mədəaltı vəzinin hissələri.

Beləliklə, siz gördünüz ki, əzgilvari cisim də endokrin sisteminin tərkib hissəsi olduğundan, endokrin vəzilərdən sayılır. Lakin bizdə bu vəzinin hansı hormon ifraz etməsi haqda heç bir məlumat yoxdur.

Hipofiz isə orqanizmdəki proseslərə nəzarət edən bu sistemin bir hissəsidir. O, boyu, süd vəzilərindəki südün miqdarını və digər endokrin vəzilərinin işini tənzimləyən ən mühüm orqandır.

Amma, çox maraqlıdır ki, həyatı əhəmiyyət kəsb edən bu vəzinin ölçüsü noxuddan iri deyil və elə çəkisi də təxminən bir noxud qədər olar! Hipofiz beyinin aşağı səthinə yapışır və xüsusi sümük təbəqə tərəfindən qorunur. Özünün çox kiçik ölçüsünə baxmayaraq, bu vəzi "pay" adlanan iki hissəyə bölünür: ön və arxa paylar. Ölçüsü etibarilə ön paydan kiçik olan arxa paya 50 000-dən artıq sinir ucu gəlir. Bu sinirlər onu bədənin müxtəlif hissələriylə birləşdirir.

Hipofiz uşaqların boyuna başqa bir vəziyə göstərdiyi təsir vasitəsilə nəzarət edir. O vəzinin adı tiroiddir. Hipofiz insanın cinsi inkişafına da nəzarət edir. O, həm də metabolizm, yəni qida maddələrinin müxtəlif enerji

Böyrəklərimiz necə işləyir?

Böyrək iki yastı, paxlaşəkili bərk orqandır və bədənimizin ən mühüm orqanlarından sayılır. Böyrəklər onurğa sütununun hər iki tərəfində, təxminən bel nahiyəmizdə yerləşir. Onların uzunluğu 10 santimetrdən artıq deyil. Böyrəklər orqanizmdən arzu edilməz tullantı maddələrinin çıxarılması üçün lazımdır.

Orqanizm üçün faydalı maddələrin alınması nə qədər vacibdirsə, ona gərək olmayan şeylərdən can qurtarmaq da çox lazımlı bir işdir. Lakin böyrəklər, eyni zamanda gərəkli maddələrin bədəndə qalmasına da nəzarət edirlər. Bir də onlar qandakı suyun və başqa maddələrin miqdarını tənzimləyir. Çöl tərəfdən hər iki böyrəkdə kapilyar damarlar xırdaca ilgəklər əmələ gətirərək, nazik qabıqla örtülmüş küre kimi şeylər yaradır. Hər böyrəkdə təxminən 1,5 milyon belə kürecik olur ki, onların da adına yumaqcıq deyilir.

Beləliklə, böyrəklər orqanizmin düzgün su balansının qorunmasına xidmət edir. Böyrək kanalcıqları həm də qanın turşuluq balansını tənzimləyir. Bütün kanalcıqlar hər böyrəyin içində toplanır və böyrək ləyənçiyi adlanan boşluğa çıxır. Sidik oradan sidik kanalı adlanan iki kanalla xaric olunur. Bu kanallar böyrəyi sidik kisəsi ilə birləşdirir.

Badamcıqlar nə iş görür?

Çoxları elə bilir ki, bizdə boğazımızın içində və dilin arxa tərəfində yerləşən cəmi iki badamcıq var. Amma elə deyil. Bədəndə müxtəlif ölçülü bir neçə cüt badamcıq olur. Badamcıqlar limfoid adlanan xüsusi maddədən yaranmış kiçik cisimlərdir. Onlar boğazda yerləşdiyindən, xüsusi vəzifə yerinə yetirirlər, ağız-burundan orqanizmə düşən infeksiyalarla mübarizənin birinci müdafiə xəttini təşkil edirlər.

Ən iri badamcıqlar damağa yaxın yerləşir deyərək, onlara damaq badamcıqları deyilir. Boğazın içində, daha üstə nisbətən xırdada badamcıqlar var ki, onlara adenoma deyirlər. Daha bir cüt xırdada badamcıq dilin alt səthinin arxa hissəsindədir. Bundan başqa qırtlağın arxasında da badamcıqlar var. Badamcıqların da örtüyü elə ağız boşluğundakı kimi incədir. Badamcıqlarda bu örtük onun içində görünməz qalaraq uzun dar çökəklər əmələ gətirir ki, bu çökəklərə kript deyirlər. Bu kriptlər mikrobların və ağızda ki başqa ziyanlı şeylərin qabağını alır. Mikroorqanizmlər ağızdan hüceyrələrlə mühasirə olunur və məhv edilir. Ona görə də infeksiyalarla mübarizə badamcıqların adı işidir.

Bəzən mikroblar bu badamcıqların içində aktivləşir və bu, onların iltihabına səbəb olur. Belə iltihaba tonzillit deyirlər. Bu zaman damaq badamcıqlarından biri, yaxud hər ikisi şişir, qızarır və ağrıyır. Kriptlər şişir, bəzən onlardan qatı irin gəlir. Bu xəstəliyə isə kəskin tonzillit deyirlər. İnfeksiya, adətən balaca uşaqlarda olur, yeniyetmələr nisbətən gec-gec xəstələnirlər. Daha bir məqam: tonzillit daha çox qışda, soyuqda təhlükəsi güclü olan mövsümlərdə baş verir.

Dişlərimiz neçə dəfə dəyişir?

Bütün ömrümüz boyu bizim iki dəst dişimiz olur: əvvəlcə uşaqlıq - süd dişlərimiz çıxır, sonra böyüklük. İkinci dəst daimidir. Dişlərin tam dəstində hərəsinin öz vəzifəsi olan dörd tip diş olur. Kəsici dişlər ön tərəfdə yerləşir və qidanı dişləyir. Kəsici dişlərin hər iki tərəfində qarar tutmuş köpək dişləri qidanı deşərək onu əzməyə kömək edir. Köpək dişlərinin böyründə olan kiçik azı dişlər qidanı sürtüb xırdalayır. İri azı dişlər isə yeməyi üyüdür.

Süd dişləri cəmi iyirmi dənə olur - on dənəsi üstə, onu altı. Bu dişlər uşaq anadan olandan təxminən 30 həftə sonra formalaşmağa başlayır. Uşaqların əksəriyyətində, təxminən körpənin altı aylığında, ilk olaraq aşağıdakı kəsici dişlər çıxır. Altıncı və on üçüncü aylar arasında isə qalan dişlər çıxır.

Uşaq dişlərinin ilk dəstəsində dörd kəsici, iki köpək və dörd iri azı dişi olur. 32 daimi dişdən 28-i uşağın 6-14 yaş arasında çıxır. Qalan dörd dənəsi isə on yeddi yaşından iyirmi bir yaşınadək çıxır. Daimi dişlərə hər çənədə dörd kəsici, iki köpək və altı böyük azı dişləri aiddir. On iki dənə böyük azı dişi isə ilkin uşaq dişlərini əvəz etmir.

Çənə uzananda onlar ilkin dişlərin dalınca böyüyür. Daimi heyətin kiçik azı dişləri, ilkin heyətin böyük azı dişlərini əvəz edir. İlk iri azı dişləri (onlara bəzən altıyaşlı azı dişləri deyirlər), adətən birinci çıxır. Onlar ən iri dişlərdir və çox vacib sayılırlar. Onların çənədə tutduğu yer həm üzün aşağı hissəsinin formasını, həm də qalan dişlərin yerini müəyyənləşdirir. Onlar daha çox ilkin azı dişlərinin ardınca çıxır və çox vaxt ilkin dişləriylə səhv salınır.

bir cavab

Kiçik ölçülərinə baxmayaraq, o, çox sirlə bir orqandır. Adı dərman həbindən iri olmayan əzgilşəkili cisim beyin tən ortasında, düz tərəyə yaxın yerdə qarar tutub.

Qədim zamanların təbibləri elə düşünürdülər ki, bu cisim beyində yerləşdiyindən, yəqin, şüur prosesi ilə əlaqədardır. Bəzi müəliflər bu fikirdə idilər ki, əzgilvari cisim çox-çox qədimlərdə bütün sürünənlər kimi, insanda da olan "üçüncü gözü" qalıqlarıdır. Bizim zamanlarda isə belə qəbul olunub ki, bu vəzilər hormonlara bənzərən elə maddələr ifraz edir ki, onlar endokrin sisteminin digər vəzilərinin işini tənzimləyir. Məsələn, bu vəzi hipofizə çox yaxın yerləşib və bəlkə də onun fəaliyyətinə müəyyən təsir də edir.

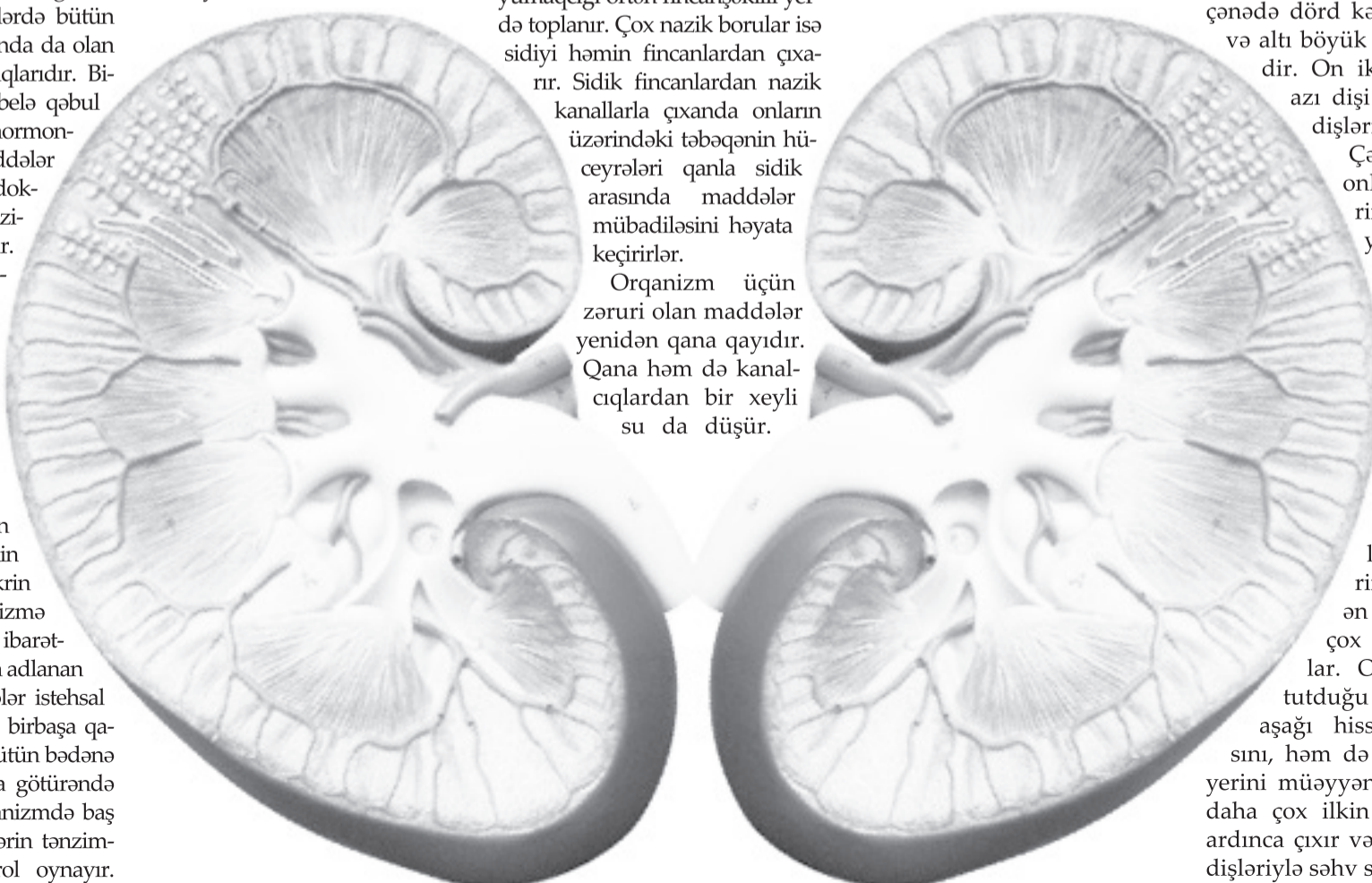
Hipofiz nədir?

Hipofiz orqanizmin endokrin sisteminin bir hissəsidir. Endokrin sistemi bütün orqanizmə paylanmış vəzilərdən ibarətdir. Bu vəzilər hormon adlanan aktiv kimyəvi maddələr istehsal edir. Vəzilərin ifrazatı birbaşa qana düşür və oradan bütün bədəniyə paylanır. Küll halında götürəndə endokrin sistemi orqanizmdə baş verən bir çox proseslərin tənzimlənməsində böyük rol oynayır.

növlərinə çevrilməsi prosesinə cavabdehdir. Hipofizin müəyyən əzələlər, böyrəklər və başqa orqanlarla əlaqəsi var. Bu vəzidə şişlər əmələ gələ bilər ki, onların təsirdən vəzinin fəaliyyəti ya aktivləşər, ya zəifləyər. Bunun nəticəsində isə adamlar ya cırdanboy, ya da həddindən ziyadə ucaboy ola bilər.

Böyrəkdən bir dəqiqədə o qədər qan keçir ki, bədənin heç bir orqanı onunla bu barədə rəqabətə girə bilməz. Yumaqcıqlar qanda olan, cürbəcür maddələrin həll olunduğu mayenin özlərinin qoruyucu təbəqəsindən keçməsinə imkan verir. Təbəqədən keçən maye sidik adlanır. Bu maye hər yumaqcığı örtən fincanşəkili yerdə toplanır. Çox nazik borular isə sidiyi həmin fincanlardan çıxarır. Sidik fincanlardan nazik kanallarla çıxanda onların üzərindəki təbəqənin hüceyrələri qanla sidik arasında maddələr mübadiləsinə həyata keçirirlər.

Orqanizm üçün zəruri olan maddələr yenidən qana qayıdır. Qana həm də kanalcıqlardan bir xeyli su da düşür.

ABŞ

N 16(75) 27.05.2016

Adel ən nüfuzlu musiqi mükafatını aldı

Bu günlərdə ABŞ-ın Nevada ştatının Las-Veqas şəhərində nüfuzlu "Billboard Music Awards" musiqi mükafatının 24-cü təqdimmə mərasimi olub. Mükafatçılar arasında tanınmış müğənnilər də var. Britaniyalı müğənni Adel 5 nominasiyada, o cümlədən, "İlin ən yaxşı artisti" kateqoriyası üzrə "Billboard Music Awards" mükafatına layiq görülüb.

Lakin qastro səfərlərinin çox olması səbəbindən Adel təqdimmə mərasiminə qatıla bilməyib.

Qeyd edək ki, hər il təqdim olunan "Billboard Music Awards" mükafatı 1989-cu ildə "Billboard" musiqi jurnalı tərəfindən təsis edilib. Bu mükafat, "Grammy Awards" və "American Music Awards" mükafatları ilə yanaşı, ABŞ-ın üç ən nüfuzlu ödüllərindən biri hesab olunur..

Oxucuların nəzərinə

Tərcümə Mərkəzinin nəşr etdiyi (Xuan Rulfo – "Pedro Paramo", Matilda Urrutia – "Pablo Nerudayla yaşanan ömür", "Latın Amerikasının romanı", "Xilas yolunun yolçuları", "Bəşəri poeziya", Ernest Heminquey – "Qadınsız kişilər", Akutaqava Rünoske – "Tanrıların istehzası", Jasmina Mixayloviç – "Xəzər dənizinin sahillərində", "Serbcə-Azərbaycanca lüğət", "Sözün Aydını", Oljas Süleymanov – "Az-Ya", "Candles (101 verses)" (şeir antologiyası), "Çexovdan Markesə qədər", "Modianonun seçilmiş əsərləri", "Boliviya gündəliyi", "Bizim həyatımız - bir şəh damlası" "7 pyes") kitabları şəhərin aşağıdakı kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

- Akadem. Kitab mağazası
- Kitab klubu mağazası
- Akademiya Kitab Mərkəzi
- Kitabevim.Az mağazası
- (28 may metrosu ətrafındakı kitab mağazaları)

Markes vətəninə dəfn edildi... ölümündən 2 il sonra

Ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatı laureatı, məşhur kolumbiyalı yazıçı Qabriel Qarsia Markesin nəşinin küllü mayın 23-də vətəni Kolumbiyada dəfn edilib. Dəfn mərasimi Kartaxena Universitetinin sərdbəsinə baş tutub. Qeyd edək ki, Markes 1940-cı illərdə məhz bu universitetdə jurnalistika təhsili alıb.

Dəfn mərasimində 400-dən artıq insan iştirak edib. Onların arasında Kolumbiya prezidenti Xuan Manuel Santos da olub.

"100 ilin tənhalığı", "Polkovnikə məktub yoxdur", "Vəba zamanı sevgi" kimi əsərlərin müəllifi olan Markes, 1982-ci ildə "Fantaziya və reallığın birləşdiyi və bütün qitənin həyat və konfliktlərini ifadə edən roman və hekayələrinə görə" Nobel mükafatına layiq görülüb. Yazıçı 2014-cü ilin aprel ayında Meksikada vəfat edib.

Ömrünün sonlarında, demək olar, müsahibə verməyən Markesin səhhəti haqqında ölənə qədər heç bir dəqiq məlumat verilmədi.

Dünyanın bir çox məşhur adamları, o cümlədən, Hollivud ulduzları daim mütləq edirlər. Onlardan bəziləri dektiv, bəziləri klassik ədəbiyyat oxumağa üstünlük verir. Hətta bəzi əsərlər onların stolüstü kitabına da çevrilib. Bu mənada məşhurların ən çox sevdiyi kitabların siyahısı maraqlıdır.

- Antonio Banderas – Migel Servantes, "Don Kixot"
- Con Depp – Cek Keruak, "Yolda"
- Ancelina Coli – Brem Stoker, "Drakula"
- Bryus Uillis – Herodot, "Tarix"
- Mark Zükerberq – Vergili, "Eneida"
- Uill Smit – Paulo Koelo, "Kimyagər"
- Şarliz Teron – Kormak Makkarti, "Yol"
- Emma Tompson – Homer, "Odisseya"
- Con Travolta – Artur Heyli, "Hava limanı"
- Devid Şvimmer – F.M.Dostoyevski, "İdiot"
- Orlando Blum – F.M.Dostoyevski, "Karamazov qardaşları"
- Alek Bolduin – Harper Li, "Adamoynadanı öldürmək"
- Den Braun – Uilyam Şekspir, "Heç nədən səs-küy"
- Dryu Berrimor – Viktor Frankl, "Məna axtarışında olan insan"
- Mel Gibson – Rey Bredberi, "Farenqeytlə 451 dərəcə"
- Mett Deymon – Hovard Zinn, "ABŞ xalqının tarixi"
- Hyu Cekman – Con Steynbek, "Qəzəb salxımı"
- Bill Qeyts – Cerom Devid Selincer, "Çovdarlıqda uçurumdan qoruyan"
- Kettrin Zeta Cons – Frensis Fitscerald, "Dahi Qetsbi"
- Nikol Kidman – Klayv Steyplz Luis, "Narniya salnaməsi"
- Stiven Kinq – Uilyam Qoldinq, "Milçək hökmdarı"
- Tom Klensi – Jül Vern, "Su altında iyirmi min mil"
- Cim Kerri – F.M.Dostoyevski, "Cinayət və cəza"
- Hyu Lori – German Melvill, "Mobi Dik və ya Ağ balina"
- Keyt Moss – Frensis Skott Fitscerald, "Gözəllər və lənətlənmişlər"
- Kira Naytli – Ceyn Ostin, "Qürur və qərəz"
- Barak Obama – Toni Morrison, "Solomonun mahnısı"
- Robert Pattinson – Şarl Bodler, "Pislik gülləri"
- Edrian Pol – Enn Rays, "Vampirə müsahibə"
- Natali Portman – Anna Frank, "Anna Frankın gündəliyi"
- Culiya Roberts – Uilyam Folkner, "Yabanı palmalar"
- Coan Roulinq – Ceyn Ostin, "Emma"
- Veyn Runi – Coan Roulinq, Harri Poter haqqında kitablar seriyası
- Daniel Redklif – M.A.Bulqakov, "Master və Marqarita"
- Stiven Spilberq – Ceyms Fenimor Kuper, "Sonuncu mögikan"
- Kristen Styuart – Con Steynbek, "Edemdən şərqdə"
- Ouen Uilson – Mark Tven, "Hekliberri Finnin macəraları"
- Keyt Uinslet – Emil Zolya, "Tereza Raken"
- Emma Uotson – Kadzuo İsiquro, "Günün axırı"
- Meqan Foks – Ceyms Patterson, "Qızları öpəndə"
- Nil Patrik Harris – Kettrin Paterson, "Terabituya körpüsü"
- Tom Henks – Trumen Kapote, "Amansız qətl"
- Enn Hetevey – Frensis Bernett, "Əsrarəngiz bağ"

Taras Şevçenkonun "Kobzar" əsəri ilk dəfə çin dilində nəşr edilib

Ukraynanın İnformasiya Siyasəti Nazirliyi bugünlərdə informasiya agentliklərinin birində Taras Şevçenkonun "Kobzar" əsərinin çin dilində nəşrinin təqdimatını keçirib.

Nazirlik əməkdaşlarının fikrincə, bu nəşr Ukrayna və Çin arasında qarşılıqlı mədəni əlaqələrin yaranmasında yeni mərhələ olacaq. Bundan başqa, "Kobzar" Ukrayna dilindən çin dilinə tərcümə edilən ilk ədəbiyyat nümunəsidir. Belə ki, indiyə qədər Taras Şevçenkonun əsərləri rus dilindən çevrilirdisə, bu dəfə birbaşa orijinaldan tərcümə edilib.

Əsərin çin dilinə tərcümə edilməsi Pekin Əlyazmalar və Kalliqrafiya Akademiyasının təşəbbüsü ilə baş tutub. "Kobzar"ın çin dilinə tərcüməsinə 1 il sərf edilib.

Hazırladı: NARINGÜL

Məşhurların ən sevdiyi kitablar